

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Radek Šmíd

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

OCHOTNICKÉ DIVADLO V ZÁPADOČESKÉM POHRANIČÍ V OBDOBÍ
1948-1989 (NA PŘÍKLADU DIVADELNÍHO SOUBORU VE FRANTIŠKOVÝCH
LÁZNÍCH)

Amateur Theatre in the Western Bohemian Borderland Region in 1948 - 1989 (Using
the Example of the Theatre Ensemble in Františkovy Lázně)

Vedoucí práce: Mgr. Alena Marková, Ph.D.

Karlovy Vary 2013

Prohlašuji, že jsem práci vypracoval samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Karlových Varech dne 18. listopadu 2013

.....

podpis

Chtěl bych poděkovat vedoucí mé bakalářské práce paní Mgr. Aleně Markové, Ph.D. za odbornou pomoc a postřehy při vypracování bakalářské práce, za její čas a trpělivost. Dále bych rád poděkoval paní Mgr. Petře Kohútové za její odkazy k odborným pramenům o dějinách českého divadla, mým kolegům v zaměstnání za morální podporu. Můj obrovský dík patří vedoucímu ochotnického souboru ve Františkových Lázních panu Jiřímu Cingrošovi za jeho čas a ochotu poskytnout mi veškeré dostupné prameny o činnosti souboru. V neposlední řadě velké poděkování patří mé přítelkyni Janě za podporu při zpracování bakalářské práce i po celou dobu mého studia.

Mám velkou radost z toho, že se naše hra líbí. Ale domnívám se, že skutečný úspěch není vyprodané hlediště, ale vnímaví diváci, kteří reagují i na jemné narážky, kteří se spolu s hercem smějí i pláčí a kteří dokáží dobrý výkon ohodnotit uznalým potleskem.

Jiří Cingroš¹

¹ TALAFANTOVÁ, Gina. *Zamyšlení nad činností amatérského divadla. Vyprodané hlediště*. In: *Pravda*, roč. 68, číslo 301, 23. prosince 1987, Plzeň. s. 5. Archív Divadelního souboru ve Františkových Lázních.

OCHOTNICKÉ DIVADLO V ZÁPADOČESKÉM POHRANIČÍ V OBDOBÍ 1948-1989 (NA PŘÍKLADU DIVADELNÍHO SOUBORU VE FRANTIŠKOVÝCH LÁZNÍCH)

OBSAH

ÚVOD	6
1. ÚVOD DO PROBLEMATIKY	8
1.1. České divadlo od středověku do současnosti.....	8
1.2. České ochotnické divadlo od roku 1850 do současnosti.....	13
2. OCHOTNICKÉ DIVADLO VE FRANTIŠKOVÝCH LÁZNÍCH V OBDOBÍ 1948-1989	18
2.1. Divadelní život ve Františkových Lázních do roku 1945 a počátky českého ochotnického divadla ve Františkových Lázních po II. světové válce.....	18
2.2. Období tvůrčího rozmachu 1948 – 1955 a vliv pounorového režimu na tvorbu souboru.....	21
2.3. Krizové období ve druhé polovině padesátých let a opětovný rozvoj na začátku šedesátých let.....	27
2.4. Nový impuls ve druhé polovině šedesátých let.....	31
2.5. Divadelní soubor ve Františkových Lázních na začátku tzv. normalizace..	35
2.6. Třicet let souboru a tvůrčí elán ve druhé polovině sedmdesátých let.....	38
2.7. Soubor v osmdesátých letech, v době hledání i úspěchů.....	40
2.8. Dovětek.....	43
ZÁVĚR	45
Seznam pramenů a elektronických zdrojů	47

ÚVOD

Ve své práci jsem se zaměřil na činnost ochotnického divadla v českém pohraničí, na příkladu divadelního souboru ve Františkových Lázních mezi léty 1948 až 1989, tedy v období tzv. nesvobody. Můj zájem se obracel k činnosti divadelního souboru v korespondenci s vládnoucí ideologií představovanou mocenským monopolem Komunistické strany Československa (KSČ). Hodlal jsem zkoumat, zda františkolázeňské divadlo fungovalo jako „prodloužená ruka“ propagandy a ideologie a přispívalo k výchově nového socialistického člověka a budování socialismu v západočeském pohraničí nebo se v něm projevovala spíše jistá apolitičnost alespoň z hlediska výběru repertoáru.

Ve svém zkoumání jsem se opíral o primární i sekundární prameny. Snažil jsem se o zpracování dostupných primárních pramenů. Prostřednictvím vedoucího souboru Jiřího Cingroše jsem mohl pracovat s materiály z archívu divadelního souboru ve Františkových Lázních. Tento archív ovšem není katalogizován. Obsahuje novinové výstřižky o činnosti divadelního souboru, fotografie, dobové plakáty a divadelní programy. U novinových výstřižků často chybějí informace o datu vydání, o ročníku a čísle vydání. Nezřídka chybí údaj o tom, z jakého periodika a z jakého období článek pochází, což jsem uvedl v odkazech v hranatých závorkách. Dále jsem v odkazech uvedl v hranatých závorkách k jednotlivým článkům novinářskou zkratku autora článku, pokud nebylo uvedeno jeho jméno, popřípadě jiné údaje. Mnoho článků nebylo možné použít, neboť obsahovaly pouze informace například o konání představení. Předmětem mého zkoumání se staly pouze články, jež hodnotily inscenační a dramaturgickou stránku a rovněž měly nějaký vztah k tématu z hlediska dobové ideologie.

Dále jsem mohl použít nepublikovaný přehled činnosti ochotnického souboru ve Františkových Lázních od roku 1946 do 1950 od Stanislava Lanka. Cenný zdroj informací pro mě představovala kronika vedená od druhé poloviny 50. let do druhé poloviny 70. let. Další hodnotné prameny pro mě představovaly výroční publikace J.Cingroše *Půlstoletí českého neprofesionálního divadla ve Františkových Lázních. 1946 – 1996* a *60 let divadelního souboru ve Františkových Lázních. 1946 – 2006*. Rovněž jsem mohl jako doplňující prameny použít diplomové práce Taťány Valtrové *Ochotnické divadlo ve Františkových Lázních* z roku 1988 a Evy Neradové *Ochotnické divadlo ve Františkových Lázních* z roku 2010. T. Valtrová mohla čerpat ještě ze

vzpomínek jednoho ze zakládajících členů divadelního spolku S. Lanka a vést s ním korespondenci.

Divadelní umění se projevuje v několika jevištních formách – činohra, hudební divadlo (opera, opereta, muzikál), pohybové divadlo (balet, pantomima, tanec) nebo loutkové divadlo. Divadlo rovněž existuje v různých kulturních okruzích. Vzhledem k tématu jsem se pro uvedení mé práce do širších souvislostí v začátku zaměřil především na vývoj českého činoherního divadla, jež jako jiné umělecké projevy náleží do evropského kulturního prostoru. Ve svém přehledu jsem kladl důraz na česky hrané ochotnické divadlo. Cílem se ovšem nestaly komplexní obsažné dějiny českého divadla a rovněž o tomto tématu již bylo mnoho napsáno.

Divadlo patří k jednomu z nejvýraznějších rysů v životě moderního českého národa a důležitou stránku tohoto jevu tvoří ochotnické divadelní spolky a jejich činnost. Ochotnické divadlo představovalo jistou funkci sdružování a mezilidské komunikace v různých dobách, ať už v podmínkách občanské společnosti nebo v dobách útlaku a totality. Představuje současně důležitý prvek v seberealizaci členů jednotlivých souborů.

1. ÚVOD DO PROBLEMATIKY

1.1. *České divadlo od středověku do současnosti*

V českém prostředí se zásluhou svatojiřského kláštera na Pražském hradě rozvíjelo liturgické divadlo. Vedle liturgického divadla se rozvíjí rovněž světské divadlo. Později se stalo i lidovou zábavou a přesunulo se na veřejná prostranství měst, kde se hrávaly frašky a hry se světským námětem. V období gotiky došlo k vytvoření samostatného divadla. V českém prostředí o tom svědčí satirická fraška *Mastičkář*.² Slibnou tendenci v rozvoji českého divadla přerušilo husitské reformační hnutí, které v divadle spatřovalo nemravnost. Teprve v období humanismu se začíná znovu rozvíjet na našem území divadelní činnost, a to ve školském prostředí. Vzniká tzv. školské divadlo hrané v latině. Školské divadlo hrané v češtině znamenalo zrod česky hraného světského neprofesionálního divadla. V začátcích hlavní zdroj textů představovaly překlady a později původní česky psaná tvorba s převážně biblickými náměty. Od poloviny 16. století se objevovaly i hry se světskou tematikou, především určené k pobavení obecnosti.

České země se na přelomu 16. a 17. století seznamují s novými formami divadla – komedií dell'arte a alžbětinským divadlem. Od barokní doby se v českých zemích usazuje profesionální divadlo. Rozvíjí se také neprofesionální divadlo, hlavně ve školách církevních řádů. Důležitý význam pro rozvoj divadla u nás mělo Šporkovské divadlo. Divadlo na začátku 18. století vytvořilo podmínky pro pravidelnou profesionální produkci. V Praze vzniká Divadlo v Kotcích, kde se hrála německá představení. Na bázi různých obřadů, lidových zvyků a folkloru i ve spojení s barokním a osvícenským divadlem vzniká v 18. století sousedské divadlo. Významným impulsem pro divadlo hrané v českém jazyce se stalo otevření pražského Hraběcího Nosticova divadla, pozdějšího Stavovského divadla. Dále uvádělo české hry Vlastenecké divadlo, známá Bouda.³

Další vývoj česky hraného divadla se odehrával v kontextu s národním obrozením, kdy se divadlo stalo velice důležitým prostředkem sociální a národní komunikace a mohlo působit v občanském duchu. Na konci 18. století se začíná rodit česky hrané

² SOCHOROVÁ, Ludmila. *Formování české divadelní kultury od 12. do počátku 19. století*. In: CÍSAŘ, Jan, a kolektiv. *Cesty českého amatérského divadla. Vývojové tendence*. 1998, Praha. s. 11 a 15.

³ CÍSAŘ, Jan. *Přehled dějin českého divadla. I. Od počátků do roku 1861. II. Od roku 1862 do roku 1945*. 2006, Praha. s. 10-14, 16-22, 24 a 29-31.

profesionální divadlo. Do té doby se odehrávalo na amatérské bázi. Vedle ochotnického divadla, jež se rozvíjelo v době barokní, vzniklo ochotnické divadlo měšťanského typu. Ne ve všech etnicky českých oblastech se ochotnické divadlo rychle prosazovalo. Hlavně na Moravě tento proces probíhal opožděně a v malé intenzitě. Ochotnické soubory se skládaly z různých měšťanských vrstev.⁴

Po nástupu Františka II. docházelo k administrativním zásahům proti dosavadní divadelní činnosti. Pro další rozvoj českého divadla v 19. století měli důležitý význam J.N. Štěpánek, V. K. Klicpera a J. K. Tyl. Ve 30. a 40. letech se rozmáhá ochotnické divadlo. Vývoj českého divadla se spojoval se Stavovským divadlem, protože kočovné společnosti existenčně závisely na přízni publika a neměly vliv na zvyšování úrovně českého divadla. V roce 1862 se otevřelo Královské zemské české divadlo v Praze, známé jako Prozatímní divadlo, které představovalo první divadelní budovu určenou pro představení v češtině a znamenalo základ pro rozvoj měšťanského divadla jako historického fenoménu ve vývoji českého divadla.⁵

Otevření Národního divadla mělo velký symbolický význam pro národní sebevědomí než pro samotné české divadlo. Národní divadlo se snažilo uvádět kvalitní světové a zároveň české texty. Na konci 19. století začalo období moderního divadla.

Pro další směřování českého činoherního divadla měl velký význam šéf činohry Národního divadla J. Kvapil, který uvedl do českého divadla tzv. inscenační divadlo s tvůrčí úlohou režie. Vedle Národního divadla se objevují snahy o modernu, například ve Švandově divadle, a dokonce mezi ochotníky v Intimním divadle nebo v Divadle umění. Záslouhou K. H. Hilara činohra Městského divadla na Královských Vinohradech určovala vývoj českého činoherního divadla obecně a dostala se na vrcholnou evropskou úroveň.⁶

Po první světové válce se zvětšoval počet mimopražských stálých českých profesionálních souborů. Vznikem ČSR v roce 1918 už divadlo nemuselo plnit funkci náhrady za chybějící veřejné a politické instituce a mohlo se věnovat pouze divadlu jako takovému. Mohlo se stále více diferencovat, a to vedlo k zakládání nových divadel. Vedle „velkých“ divadel reprezentujících měšťanskou kulturu fungují soukromá a experimentální divadla.

⁴ ČERNÝ, František. *Ochotnické divadlo českého národního obrození*. In: CÍSAŘ, Jan, a kolektiv. *Cesty českého amatérského divadla. Vývojové tendence*. 1998, Praha. s. 43-48.

⁵ CÍSAŘ, Jan. *Přehled dějin českého divadla. I. Od počátků do roku 1861. II. Od roku 1862 do roku 1945*. 2006, Praha. s. 35, 39, 46, 51-75, 89-90, 104-107 a 117-127.

⁶ *Tamtéž*. s. 127-131, 148-167, 175-205 a 212.

Na začátku 20. let se přihlásila avantgarda, vyjadřující odmítavé stanovisko k soudobé společnosti, ale rovněž poetismus, jenž vyjadřoval umění ve smyslu radosti ze života. Na půdě avantgardního hnutí vzniklo Osvobozené divadlo za spolupráce J. Frejky a J. Honzla. V roce 1927 J. Voskovec a J. Werich uskutečnili představení *Vest Pocket Revue*. Snažili se o zábavné a později společensky kritické divadlo a obnovili ve svém duchu Osvobozené divadlo.

Na periferii pracovala divadla pro široké vrstvy, tzv. lidové divadlo. Některá divadla se snažila i o kvalitní činohru pro lidové publikum. Velká hospodářská krize zasáhla i divadelní činnost, některá divadla z ekonomických důvodů zanikla.

Společenský vývoj, nebezpečí války a ohrožení republiky dávaly vzniknout angažovaným a časově aktuálním textům. Na druhé straně vznikaly texty na základě moderní poetiky. Originálními jazykovými prostředky a lyrickými prvky se vyznačují hry od V. Nezvala a V. Vančury.

V době hospodářské krize se měšťanská divadla ubírala k zábavnosti. Na zábavnost sázela i avantgarda, jež se snažila přinést vysokou uměleckou kvalitu. K předním avantgardním scénám patřily Osvobozené divadlo a D34 E. F. Buriana. K propojování moderního avantgardního divadla s tradičním měšťanským divadlem docházelo i zásluhou režiséra J. Frejky v Národním divadle. Přes různé problémy se české meziválečné divadelnictví stále více diferencovalo a mohlo uspokojovat různorodé divácké zájmy. Rovněž se úspěšně vyrovnávalo s moderními trendy a v některých aspektech patřilo k předním proudům moderního evropského divadla.⁷

Nejtěžší chvíle pro české divadlo znamenala německá okupace. Alegorie a důraz na češství představovaly pro diváka odpor proti nacistické okupaci. Okupační úřady se snažily o omezení divadelní činnosti a usilovaly i morálně zdiskreditovat divadelníky požadavky na loajalitu a kolaboraci. Divadlo se pod vlivem tlaků okupační síly obracelo k zábavnější formě. Přesto se objevují nové formy divadla a nastupuje mladá generace. Nejdůležitějším počinem mladé generace se ukázalo divadlo Větrník, které se hlásilo k odkazu avantgardy.⁸

Již v roce 1945 se projeví snahy o znárodnění a podřizování divadla mocenským poměrům. Zákazem divadelního podnikání byla soukromá profesionální divadla zrušena. Mnohé divadelní tvůrce úřady pronásledovaly pro jejich skutečnou nebo

⁷ CÍSAŘ, Jan. *Přehled dějin českého divadla. I. Od počátků do roku 1861. II. Od roku 1862 do roku 1945.* 2006, Praha. s. 207, 219-220, 226-242, 248-287 a 290-292.

⁸ *Tamtéž.* s. 293-310.

údajnou kolaboraci. I přes politické tlaky zůstávalo divadlo svobodné a prožilo jistý tvůrčí rozkvět. Divadelní dramaturgie vedle klasického i moderního západního repertoáru se skládala i z děl soudobých sovětských autorů. Některá divadla navazovala na divadla, zejména mladých tvůrců, na začátky v Protektorátu, jako například Divadlo Satiry. Po válce nastoupila nebo dál pokračovala mladá generace divadelních tvůrců.⁹

Divadelním zákonem číslo 32/1948 Sb. z roku 1948, jímž se značně omezila organizační samostatnost divadelních souborů, se divadlo stalo místem komunistické ideologie a propagandy. Moc ovlivňovala divadelní dění personálním obsazením vedení divadel, hodnocením režisérské a dramaturgické práce.¹⁰ Některé významné scény zanikly. Bojovalo se proti měšťácké a západní „dekadentní“ kultuře. Propagoval se socialistický realismus a až dogmaticky Stanislavského metody. Divadlo slouží novému režimu uváděním různých původních nebo sovětských agitačních her, jejichž tématem byly problémy v továrnách, kolektivizace vesnice, válka, revoluční a osvobozenecský boj proti imperialismu a fašismu se schématem čestných komunistů a nepřátel lidu jako kapitalistů, kulaků, farářů a jiných reakcionářů. Vedle toho se rovněž dál hraje divadlo založené na silném herectví a uvádějící klasický repertoár, nahrazující kasovní neúspěch prorežimních představení.¹¹

Ideologickému nátlaku a různým štvanicím se přesto snažilo odolávat několik osobností jako A. Radok, J. Pleskot, M. Macháček a mnozí jiní. Někteří za svou odvahu zaplatili draze, sebevraždou nebo zničeným zdravím. Další strávili léta ve vězení a mnozí raději odešli do emigrace.¹²

V roce 1953 se začala pomalu měnit skladba repertoáru, kdy se více uváděly klasické hry oproti sovětským i původním agitačním hrám. Osvobozujícím hlasem se stalo Divadlo satiry, pozdější ABC, vedené J. Werichem. Zcela zlomovou se nakonec ukázala Radokova inscenace v Národním divadle *Ďábelský kruh*. Představení prolomilo bariéru socialistického realismu a zařadilo české divadlo opět do světového rámce.¹³

⁹ ČERNÝ, Jindřich. *Osudy českého divadla po druhé světové válce. Divadlo a společnost 1945–1955*. 2007, Praha. s. 19–21, 27–30, 95–98, 104 a 158.

¹⁰ Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky [online]. [cit. 2013-05-4]. Dostupné z http://www.psp.cz/eknih/1946uns/tisky/t0842_01.htm, <http://www.psp.cz/eknih/1946uns/stenprot/099schuz/s099003.htm>.

¹¹ ČERNÝ, Jindřich. *Osudy českého divadla po druhé světové válce. Divadlo a společnost 1945–1955*. 2007, Praha. s. 191, 194–199, 254 a 374.

¹² JUST, Vladimír. *Divadlo v totalitním systému. Příběh českého divadla (1945–1989) nejen v datech a souvislostech*. 2010, Praha. s. 66–67.

¹³ ČERNÝ, Jindřich. *Osudy českého divadla po druhé světové válce. Divadlo a společnost 1945–1955*. 2007, Praha. s. 367, 376–378, 385–387, 401–422, 434–435, 437–438, 450–452 a 456–459.

Od druhé poloviny 50. let docházelo k rozkvětu českého divadla souvisejícího s uvolněním společenské atmosféry. Rozvíjela se tvorba ve velkých divadlech, ale vznikaly i nové scény a divadla malých forem. Mezi nejvýznamnější scény se zařadily Reduta,¹⁴ Divadlo Na zábradlí nebo Semafor.¹⁵ V Divadle Na zábradlí na začátku 60. let s příchodem režiséra J. Grossmana a V. Havla se na této scéně začalo uplatňovat absurdní divadlo.¹⁶ Koncem 50. let se rovněž zásluhou J. Svobody a F. Trösterera prosadila i česká scénografie.¹⁷ Úspěch slavila Laterna magika, která kombinovala živá vystoupení s filmovou projekcí.¹⁸ V Národním divadle nové společenské klima souviselo s působením režisérů O. Krejčy, A. Radoka, J. Pleskota a M. Macháčka. Činohra Národního divadla zažila od nástupu O. Krejči na místo šéfa činohry v roce 1956 největší umělecký rozkvět v poválečných dějinách Národního divadla. Vedle Městských divadel pražských další významnou scénu představovalo vinohradské divadlo.¹⁹

V 60. letech vznikají další malá divadla, která určují vývoj českého divadla a zařazují jej mezi evropské moderní divadlo. V roce 1965 vznikají Činoherní klub²⁰ a Divadlo za branou. Zájezdy do zahraničí se zapsalo toto divadlo do povědomí evropské kulturní společnosti a zakladatel Krejča i svými pohostinskými režiiemi v zahraničí se stal světově známým režisérem.²¹ Od konce 50. let se české drama vrací k člověku, jeho niternému životu a k jeho hledání smyslu života. Mezi významné autory můžeme zařadit F. Hrubína, P. Kohouta, J. Topola a další.²²

Období tzv. normalizace ovšem tvrdě zasáhlo i divadelní život. Většina herců a režisérů se snažila mocenskému tlaku uhýbat a vyjadřovat se k problémům doby i přes ideologický a cenzurní dohled. Úspěch u publika se mohl dostavit i zásluhou dvojsmyslů a alegorií. Normalizace znamenala pro divadla velkou ránu, zejména zákazem Divadla za branou, ale i pro jiná divadla, zvláště pro Národní divadlo, jež

¹⁴ REDUTA Jazz Club [online]. [cit. 2013-08-2]. Dostupné z <http://www.redutajazzclub.cz/static/history>.

¹⁵ Divadlo Semafor [online]. [cit. 2013-08-4]. Dostupné z <http://www.semafor.cz/historie>.

¹⁶ Divadlo Na zábradlí [online]. [cit. 2013-08-3]. Dostupné z <http://www.nazabradli.cz/historie/historie/>.

¹⁷ JUST, Vladimír. *Divadlo v totalitním systému. Příběh českého divadla (1945–1989) nejen v datech a souvislostech*. 2010, Praha. s. 87.

¹⁸ Národní divadlo [online]. [cit. 2013-08-4]. Dostupné z <http://www.narodni-divadlo.cz/cs/laterna-magika/historie>.

¹⁹ JUST, Vladimír. *Divadlo v totalitním systému. Příběh českého divadla (1945–1989) nejen v datech a souvislostech*. 2010, Praha. s. 76–77, 84 a 95.

²⁰ Činoherní klub [online]. [cit. 2013-08-4]. Dostupné z <http://www.cinoherniklub.cz/index.php/divadlo>.

²¹ PRCHALOVÁ, Radka. *Causa Otomar Krejča* [online]. [cit. 2013-08-4]. Dostupné z <http://www.jedinak.cz/stranky/txtkrejcausa.html>.

²² JUST, Vladimír. *Divadlo v totalitním systému. Příběh českého divadla (1945–1989) nejen v datech a souvislostech*. 2010, Praha. s. 83 a 94-95.

místo nejvyšší umělecké kvality upřednostňovalo ideologické cíle. Činohra Národního divadla ztrácela na své pověsti až na několik vynikajících představení a hereckých osobností. Přední role ve vývoji českého divadla té doby patřila menším divadlům jako Činohernímu klubu, Divadlu na zábradlí, Divadlu Jára Cimrmana, Divadlu na provázku, Studiu Y, HaDivadlu a Činohernímu studiu.

Menší scény kladly důraz na vlastní autorskou tvorbu nebo adaptaci literárních textů. Soudobých kvalitních a režimem akceptovatelných textů se příliš nedostávalo. Normalizační moc zakazovala hry V. Havla, J. Topola, P. Kohouta a dalších. Z autorů, kteří se mohli uvádět, zaujaly publikum texty J. Hubače, O. Daňka nebo J. Šotoly. Nevyužity pro rozvoj českého divadla zůstaly přední režisérské a herecké osobnosti. České divadlo ztratilo emigrací A. Radoka, J. Třísku a jiné. V. Chramostovou, která se věnovala tzv. bytovému divadlu, zase jejím spojením s politickým disentem. Teprve v 80. letech nastalo i v divadelnictví jisté uvolnění. Divadelní tvůrci se stále častěji kriticky vyjadřovali ke komunistické moci, což vyvrcholilo aktivní účastí v událostech po listopadu 1989.²³

Po roce 1989 docházelo k obnově divadelního podnikání a odstátnění divadel. Vznikala nová divadla nebo existovala divadla pod staronovým názvem. Na začátku 90. let zájem o divadlo ze strany diváků poklesl vinou změněného životního stylu i potlačením mimodivadelní funkce divadla z dob tzv. totality. Koncem 90. let však zájem o divadlo opět vzrostl. V divadlech se objevovaly hry různých směrů a žánrů, opět se hrály hry zakázaných autorů. Objevili se noví divadelní tvůrci jako režiséři P. Lébl, J. A. Pitínský nebo V. Morávek.²⁴ V 90. letech se dramatici vyrovnávali se změněnou politickou situací. Velmi úspěšnými hrami se staly *Příběhy obyčejného šílenství* P. Zelenky a *Odcházení* V. Havla.²⁵

1.2. České ochotnické divadlo od 1850 do současnosti

V 50. letech 19. století došlo k oslabení ochotnického divadelnictví. K novému rozmachu ochotnického divadla došlo opět v 60. letech po obnovení ústavního života.

²³ ČERNÝ, František. *Divadlo v bariérách normalizace (1968–1989). Vzpomínky*. 2007, Praha. s. 7–11, 15–22, 28–40, 55 a 185–186.

²⁴ NEKOLNÝ, Bohumil. *Divadlo v České republice po roce 1989*. Zkrátila a upravila Jindrová, Z. [online]. [cit. 2013-08-20]. Dostupné z http://_host.divadlo.cz/koncepceumeni/Analyzy/divadlo.doc.

²⁵ LJUBKOVÁ, Marta. *České drama nového tisíciletí*. [online]. Portál české literatury. 7. října 2012. [cit. 2013-08-20]. Dostupné z <http://www.czechlit.cz/studie/ceske-drama-noveho-tisicileti/>.

Divadelní činnosti se ochotnický věnovala nejen místní inteligence, ale i živnostníci, řemeslníci a rovněž i dělníci. Mimo Prahu nahrazovalo ochotnické divadlo profesionální česky hrající scénu. Od konce 60. let 19. století stále více působily dělnické ochotnické spolky. V 60. a 70. letech 19. století došlo k velikému rozkvětu českého ochotnického divadla a s divadelním životem se mohly setkat všechny vrstvy populace.²⁶

Na konci 19. století se české ochotnické divadlo stále rozvíjelo a rostl počet ochotnických souborů. Do první světové války se ochotnické divadlo umělecky diferencovalo. V roce 1886 vznikla Ústřední Matice divadelních ochotníků, pozdější Ústřední Matice divadelního ochotnictva československého, jež sjednocovala desítky ochotnických souborů. Ovšem existovaly další stovky ochotnických souborů. Repertoár ochotnických divadel tvořila díla předních světových i českých autorů. I mezi ochotníky vznikaly na začátku 20. století avantgardní scény. V hereckém projevu docházelo k větší snaze divadelní stylizace a deklamace.²⁷

Po vzniku ČSR již existovala velice hustá diferenciovaná síť divadelních ochotnických souborů. Zastřešující organizaci českých ochotnických souborů představovala Ústřední matice divadelních ochotníků československých (ÚMDOČ), která sdružovala největší podíl ochotnických spolků. Ke zvyšování úrovně ochotnického divadelnictví sloužily různé přehlídky a soutěže. Největší proslulost získala přehlídka pořádaná od roku 1931 – Jiráskův Hronov. Ohledně repertoáru převládaly hlavně české klasické i současné texty. Mezi studentskými ochotnickými spolky se velké oblibě těšila rovněž divadelní avantgarda. Ve druhé polovině 20. let vznikaly i amatérské avantgardní scény rovněž se prezentující vlastními texty. Většina spolků zůstávala věrná realismu 19. století nebo psychologickému dramatu ze začátku 20. století. Ochotnické divadlo se stávalo líhní režisérských a hereckých osobností, jež se výrazně prosadily na profesionální scéně. Velmi rozšířenou praxí se stalo hostování renomovaných profesionálů v ochotnických představeních. Přes velké rozdíly v úrovni ochotnických divadel znamenala amatérská scéna přínos k vývoji českého divadla v meziválečném období.²⁸

V období protektorátu se okupační moc snažila oslabit sílu ochotnického divadelnictví jako možného střediska národního odporu. Moc nezakazovala jen

²⁶ KLOSOVÁ, Ljuba. *Ochotnické divadlo v letech 1848 1886 (činohra a kabaret)* In: CÍSAŘ, Jan, a kolektiv. *Cesty českého amatérského divadla. Vývojové tendence*. 1998, Praha. s. 58-66.

²⁷ *Tamtéž*. s. 79–92.

²⁸ SCHERL, Adolf. *Cesty českého ochotnického divadla v samostatné republice 1918-1939* In: CÍSAŘ, Jan, a kolektiv. *Cesty českého amatérského divadla. Vývojové tendence*. 1998, Praha. s. 111-136.

soubory, ale různými administrativními opatřeními omezovala divadelní činnost jako takovou. Základ běžného repertoáru tvořila česká klasika, ale uváděly se i současné hry. Nejpokrokovější se stala především mladá nastupující generace, většinou v opozici proti běžné produkci a také ovlivněná avantgardou. Přes pronásledování a po úplném zákazu veřejných divadelních produkcí v září 1944 pokračovali mnozí ochotníci v činnosti a hned po osvobození právě ochotníci zahájili jako první veřejnou činnost. Přes veškerý útlak se mluví o „divadelní konjunkturu“ českého divadla, které plnilo svou mimodivadelní společenskou funkci jako výraz národní identity.²⁹

Po válce došlo k opětovnému rozmachu ochotnického divadla těžce postiženého okupací. První poválečné sezóny se vyznačovaly proměnlivostí existence souborů a počtu jejich členů. Novým divadelním zákonem z března 1948 se ochotnické divadlo postavilo na roveň profesionálnímu divadlu. Po roce 1950 ztratily všechny spolky právní subjektivitu a musely mít nějakého zřizovatele. Skoncovalo se i se svobodnou dramaturgií, u níž se požadoval soulad s komunistickou ideologií. Podle usnesení konference konané v Bratislavě v roce 1948 mělo ochotnické divadlo sloužit pracujícímu lidu, pomáhat při budování socialismu, skoncovat s apolitičností a bezideovostí, podporovat socialistické soutěžení a rovněž vytvořit jednotnou organizační strukturu podléhající komunistické moci. Všechny tyto okolnosti vedly k nespokojenosti s úrovní amatérského divadla v řadách ochotníků.³⁰ Došlo ke zrušení ÚMDOČ. To vedlo k oslabení divadelní činnosti ze strany ochotníků. K opětovnému oživení došlo na přelomu 50. a 60. let. Další vývoj ochotnického divadla souvisel se vznikem amatérských divadel malých forem. Ochotníci si mohli užívat větší svobody a kritičnosti než profesionální divadla. Rostl význam celostátních amatérských přehlídek, jako například Jiráskova Hronova nebo Šrámkova Písku.³¹

V polovině 50. let docházelo k uvolňování poměrů a soubory se zaměřily na kvalitní repertoár. Postupně se soubory místo klasiky zaměřují na současnou dramaturgiu, především českou, zastoupenou novými autory. Od začátku 60. let se projevují rozpory mezi tradičním pojetím ochotnického divadla suplujícího profesionální divadlo a moderním ochotnickým divadlem rozvíjejícím uměleckou tvořivost, hledajícím vlastní

²⁹ SRBA, Bořivoj. *České ochotnické divadelní hnutí v letech německé okupace a druhé světové války*. In: CÍSAŘ, Jan, a kolektiv. *Cesty českého amatérského divadla. Vývojové tendence*. 1998, Praha. s. 151-172.

³⁰ ČERNÍKOVÁ-DROBNÁ, Jarmila. *Ochotnické činoherní divadlo v letech 1945–1969*. In: CÍSAŘ, Jan, a kolektiv. *Cesty českého amatérského divadla. Vývojové tendence*. 1998, Praha. s. 175, 178, 180-183 a 190.

³¹ JUST, Vladimír. *Divadlo v totalitním systému. Příběh českého divadla (1945–1989) nejen v datech a souvislostech*. 2010, Praha. s. 56–57 a 87-88.

poetiku. Snaha o organizační osamostatnění ochotnické scény vyvrcholila vytvořením Svazu českých divadelních ochotníků v roce 1969.³²

V období tzv. normalizace se komunistická moc snažila dostat pod dohled i ochotnickou scénu, ale paradoxně i zásluhou osob, které podporovaly ochotnické divadlo, a na regionální úrovni o něm rozhodovaly, se našel prostor pro nezávislejší tvorbu. Amatérské divadlo v ČSSR do jisté míry suplovalo profesionální divadlo, oslabené personálními čistkami a mocenským dohledem, a mohlo prožívat tvůrčí rozlet. Ochotnické divadlo ovlivnilo i vývoj českého divadla jako takového. Kromě tradičních činohry se rozvíjely i jiné formy, jež můžeme pojmenovat jako alternativní divadlo. Ochotnické divadlo v dané době dál usilovalo o zlepšení inscenační kvality. Přesto stále zůstávala řada souborů věrná tradičnímu ochotnickému divadlu a hrála především pro zábavu ve svém okolí. Mnohé ze souborů si přály zůstat mimo mocensko-ideologický tlak a nezúčastňovaly se divadelních amatérských soutěží, které měly sloužit moci k dohledu nad ochotníky.

Ochotnické divadlo opět plnilo i svou mimodivadelní funkci, kdy umožnilo lidem sdružovat se a v jisté míře projevit svobodu myšlení. I ochotnické divadlo se stalo obrazem společnosti, na jedné straně tlak moci a snaha zalíbit se jí, na druhé straně odpor proti ní. Přes určitý tlak oficiální ideologie se přehlídky amatérských divadel staly základem činnosti řady ochotnických souborů a účast na nich soubory přitahovala. Kvalita představení českého ochotnického divadla v období normalizace byla vysoká a dosahovala mezinárodní úrovně.³³

Během 70. let 20. století se české ochotnické divadlo diferencovalo, což se projevilo ve druhé polovině 80. let za tzv. přestavby. Svou velkou sílu ukazovalo alternativní divadlo, které se snažilo jiným nečinoherním jazykem vyjádřit pravdu o realitě, rovněž osobní výpověď, otázky smyslu života a bytí. Nejvýznamnější přehlídkou tohoto typu divadla se stal Šrámkův Písek. Mnohé soubory oficiální místa zakázala, ale jejich tvůrci pokračovali v další práci a vznikaly nové soubory.³⁴

Po listopadových událostech 1989 došlo k proměně ochotnického divadla. Mnoho divadelníků se začalo věnovat jiným aktivitám a na divadlo jim nezbyval čas. V prvních

³² ČERNÍKOVÁ-DROBNÁ, Jarmila. *Ochotnické činoherní divadlo v letech 1945–1969*. In: CÍSAŘ, Jan, a kolektiv. *Cesty českého amatérského divadla. Vývojové tendence*. 1998, Praha. s. 196, 198, 206-207 a 221-222.

³³ CÍSAŘ, Jan. *Amatérské činoherní a alternativní divadlo v letech 1970–1989*. In: CÍSAŘ, Jan, a kolektiv. *Cesty českého amatérského divadla. Vývojové tendence*. 1998, Praha. s. 283-287 a 290-300.

³⁴ *Tamtéž*. s. 301-322.

letech po listopadu 1989 ochotnické divadlo stejně jako profesionální prožívalo návštěvnickou krizi. Ochotnické divadlo začalo opět fungovat na základě svobody spolčování a sdružování a mohlo navazovat na tradiční spolkovou činnost. Mnohá divadla zánikem svých zřizovatelů přišla o materiální a technickou podporu i prostory ke zkoušení a k účinkování. To vedlo k tomu, že řada souborů zanechala činnosti a kleslo množství lidí zapojených do ochotničení. Dramaturgie se většinou obrátila k zábavnosti. Přesto dál pracovaly soubory, které si kladly za cíl uměleckou kvalitu a snažily se vyjadřovat k současnosti.

Od poloviny 90. let nastal nový rozvoj amatérského divadla i s podporou místních samospráv. Ochotnické divadlo začalo plnit funkci oddechu i sebeuplatnění. Začalo přibývat souborů, především na venkově a v malých městech, které si nekladly vysoké umělecké ambice a spokojovaly se s hraním pro místní obecnost a odehráním několika představení dané inscenace. Vedle těchto souborů existují mnohé soubory s vysokými uměleckými ambicemi, jak dosvědčují různé přehlídky, včetně nejprestižnějšího Jiráskova Hronova.³⁵

³⁵ LÁZŇOVSKÁ, Lenka. *Dovětek 1990-1997* In: CÍSAŘ, Jan, a kolektiv. *Cesty českého amatérského divadla. Vývojové tendence*. 1998, Praha. s. 353-354, 357-362 a 370.

2. OCHOTNICKÉ DIVADLO VE FRANTIŠKOVÝCH LÁZNÍCH V OBDOBÍ 1948 – 1989

2.1. Divadelní život ve Františkových Lázních do roku 1945 a počátky českého ochotnického divadla ve Františkových Lázních po II. světové válce

Již od založení lázeňského města Františkových Lázní výnosem císaře a krále Františka II. v roce 1793 jako prvních světových slatinných lázní se jako každé lázeňské město oddávalo kulturnímu životu. Vedle hudby se brzy objevila i divadelní představení, pochopitelně v německém jazyce. Proto byly Františkovy Lázně vyhledávány divadelními společnostmi. Představení se prokazatelně konala v nevhodném prostředí přízemní hospodářské budovy u Společenského domu už v roce 1808. Do lázní zajížděly a tady hostovaly skupiny herců předvádějící frašky se zpěvy a kuplety. Šlo o sezónní záležitosti nevalné úrovně v nevábném prostředí.

Rozvojem lázní bohatlo i město, které rozhodlo postavit novou divadelní budovu na místě dnešního Divadla Boženy Němcové ve Františkových Lázních podle plánů architekta H. von Hügela. Slavnostní zahájení proběhlo v červnu 1868 uvedením operety F. Suppého *Krásná Galathea*. Divadlo se řídilo na profesionální bázi a představení byla vzhledem k účinkujícím divadelním společnostem (například z Prahy, Vídně, Berlína, Mnichova) a repertoáru na mnohem vyšší umělecké úrovni. Repertoár jistě uspokojoval i náročnější publikum.

Ve 20. letech 20. století městská rada rozhodla o přestavbě divadla. Práce začaly na podzim roku 1927 podle projektu architekta a profesora Německé vysoké technické školy v Praze A. Payra. V červenci následujícího roku se nová budova v novoklasicistním stylu s dekoračními prvky ve stylu art deco otevřela. Divadelní budova a její vnitřní prostory dodnes mají svou zvláštní přitažlivost či „genius loci“. V meziválečné době se největší zájem diváků soustředil na tzv. lázeňský repertoár a vystoupení německých i českých operních a operetních společností.³⁶

Vzhledem k německému osídlení se historie českého ochotnického souboru ve Františkových Lázních nemůže rovnat více než stoleté historii divadelních souborů v tradičně českém etnickém prostředí. U zrodu amatérského českého divadla ve Františkových Lázních stáli místní dobrovolníci, rovněž činovníci Místní správní

³⁶ CINGROŠ, Jiří. *60 let divadelního souboru ve Františkových Lázních. 1946–2006*. 2006, Františkovy Lázně. s. 4.

komise, úřadu místní správy, a od února 1946 se přidává jako hlavní pořadatel kulturního a společenského života ve městě Místní osvětová rada. Předsednictvím tohoto orgánu byla pověřena M. Červená, která se ještě před oficiálním zřízením divadelního souboru snaží aktivizovat ochotníky a za jejího organizování se sehrály inscenace – veselohra J. Snížka *Příklady táhnou* a Jiráskovy hry *Lucerna* a *Vojnarka*. 14. května 1946 se svolala do restaurace hotelu Bajkal schůze na založení divadelního spolku a oficiálně se zřídil divadelní spolek. Ochotníci se připravovali a hráli svá představení v Městském divadle.³⁷

Hlavními postavami spolku důležitými pro jeho další činnost se stali M. Červená, M. Bělík, F. Mareš, S. Lank, F. Kočí, F. Říha, F. Zlický, Z. Antoš, D. Bělík, F. Urban a J. Vozka. Padlo několik návrhů, jak se bude nový spolek nazývat, jako například Tyl, Máj, Vydra nebo Kvapil. Nakonec zvítězil název *Lucerna* z důvodu další připravované inscenace hry od A. Jiráska, a již soubor uvedl jako zahajovací představení Spolku divadelních ochotníků *Lucerna* ve Františkových Lázních 1. června 1946 v Městském divadle. V roce 1946 *Lucerna* zinscenovala ještě *Maturitu* od L. Fodora, *Noc na Karlštejně* J. Vrchlického s hostujícím vystoupením člena Národního divadla R. Deyla a operetu *U panského dvora* od E. Ingríše. S. Lank napsal: „*Soubor... již v první době svého trvání uvědomil, že hlavní těžiště jeho práce bude ležeti v době lázeňské sezóny.*“³⁸

Inscenace hry *Maturita* sklidila příznivé ohlasy a objevilo se několik zpráv v regionálním tisku.³⁹ V jednom článku se oceňovaly nejen režijní práce M. Červené, ale rovněž herecké výkony, především K. Veselé. Článek se také zmiňuje o spolupráci s místním amatérským hudebním orchestrem, jenž vystupoval o přestávkách představení. Dále se psalo: „*Celkem možno označiti toto představení za představení dobré úrovně, což obecenstvo uznale kvitovalo častým potleskem i na otevřené scéně. Složili Maturitou maturitu s dobrým prospěchem.*“⁴⁰ Výtěžek z reprízovaného představení *Maturity* ze dne 15. prosince 1946 měl putovat ve prospěch Spolku na ochranu matek a dětí. Na Vánoce roku 1946 připravil soubor operetu *U panského dvora*

³⁷ LANK, Stanislav. *Divadelní soubor Lucerna Františkovy Lázně*. 1954, [strojopis]. s. 1.

³⁸ *Tamtéž*. s. 1.

³⁹ VALTROVÁ, Taťána. *Ochotnické divadlo ve Františkových Lázních*. 1988, Plzeň. s. 64.

⁴⁰ „*Maturita*“ františkolázeňských ochotníků–hraničářů. [Autor neuveden]. In: *Nový den*, 8. prosince 1946. ADSFL.

od E. Ingríše.⁴¹ Soubor s představením sklídil u obecnstva velký úspěch. Pro velký zájem obecnstva muselo být představení již 5. ledna 1947 reprízováno.⁴²

V novinách Chebsko ze dne 11. ledna 1947 vyšel další článek. Autor článku pochválil představení po stránce hudební, pěvecké i herecké. Ocenil režii S. Lanka, scénu A. Vyskočila a vyzdvihl herecké a pěvecké výkony některých představitelů, především D. Svejkové, F. Říhy, S. Lanka, M. Červené a K. Domína. Rovněž kladně hodnotil hudební nastudování a slyšitelnost pěveckých partů jejich nepřehlušování hudbou. Ovšem našel i malé vady, jako například pomalejší tempo v některých místech inscenace a opominutí nastudování tanečních výstupů. Pisatel se zamýšlel nad uváděním operet na scéně ochotnického divadla jako žánru vůbec takového pro jejich bezduchost a divadlo by se mělo zaměřit na větší cíle, například osvětovou činnost. Tu ochotníci měli najít v činohře.⁴³ Nový den ze dne 14. ledna 1947 v článku *Bohatá činnost ochotníků ve Frant. Lázních* rovněž referoval o úspěchu představení *U panského dvora* a také doporučoval věnovat péči o propracovanost sborů. Článek se také zmiňuje o potížích při nacvičování, jako například o nedostatečném vytápění při velkých mrazech. Z článku se dovídáme o přípravě dalších her, z nichž se některé nerealizovaly.⁴⁴

V následujícím roce 1947 měl soubor 5 premiér a to *Zorku* O. Minaříka, *Ďáblovu pištálku* a od R. Čejky, *Melodii srdcí* E. Ingríše, *Půlnoční vlak* A. Ridleyho a *Matku* K. Čapka. *Matku* soubor uvedl ještě v rámci Místní osvětové rady při příležitosti výročí Květnového povstání českého lidu. Zároveň ochotníci reprízovali hry z předchozího roku.

Vzhledem k havarijnímu stavu musela být budova Městského divadla z bezpečnostních důvodů uzavřena a odehrálo se pouze několik představení. Za pomoci města se opravilo elektrické vedení a osvětlení. Soubor se svými představeními zajížděl i do blízkého okolí a účastnil se různých společenských slavností, slavnostních a kulturních večerů. Dokonce mužská část souboru se hrála v divadelních kostýmech proti jedenáctce S.K. Františkovy Lázně fotbalový zápas. V únoru 1947 se Lucerna stala řádným členem ÚMDOČ a 9. března se konala první valná hromada.⁴⁵ V souboru podle

⁴¹ *Františkovy Lázně v plné práci*. [Autor neveden]. In: *Nový den*, 13. prosince 1946. ADSFL.

⁴² *Úspěch divadelních ochotníků*. [Zkratka (bb)]. In: *Svobodné slovo*, číslo 4, 3. ledna 1947. ADSFL.

⁴³ *První opereta ochotníků–hraničářů ve Františkových Lázních*. [Zkratka –es-]. In: *Chebsko*, 11. ledna 1947. ADSFL.

⁴⁴ *Bohatá činnost ochotníků ve Frant. Lázních*. [Autor neveden]. In: *Nový den*, 14. ledna 1947. ADSFL.

⁴⁵ LANK, Stanislav. *Divadelní soubor Lucerna Františkovy Lázně*. 1954, [strojopis]. s. 1.

všeho panovala přátelská a tvůrčí nálada, členové spolku se zúčastňovali brigád na zvelebení divadelních prostor, na výrobě rekvizit, kulis a kostýmů.⁴⁶

Soubor františkolázeňských ochotníků po svém založení pracoval velmi aktivně na kulturním poli v západočeském pohraničí nejen po inscenační ale i organizační stránce. Nahrazoval nepřítomnost české profesionální scény a jiných kulturních institucí. Plnil tak úlohu kulturní mise v oblasti, která prošla po druhé světové válce nuceným vysídlením německých obyvatel a osídlením těchto území novými osídlenci z celého Československa.

2.2. Období tvůrčího rozmachu 1948 – 1955 a vliv poučnorového režimu na tvorbu souboru

Rok 1948 znamenal počátek další etapy v historii františkolázeňského divadelního souboru, která trvala do roku 1955. Uvedené období můžeme považovat v činnosti snad za nejúspěšnější, co se týká nastudovaných her a představení, zejména léta 1948 a 1949. Tehdy měl soubor na repertoáru pro dnešní dobu těžko pochopitelných 20 titulů. Pro Lucernu tehdy pracovalo přes 80 členů.⁴⁷

V roce 1948 soubor odehrál celkem 36 představení a z toho neuvěřitelných 7 premiér.⁴⁸ Byly to *Posel V. Dyka* s E. Kohoutem jako hostem v roli Posla, *Broučci* J. Karafiáta, *Začalo to nevinně* F. Gribitze vše v režii M. Červené, pohádkově baladická hra J. Kvapila *Princezna Pampeliška*, *Živý nebožtík* P. Petroviče, obě představení v režii M. Pilecké, opereta *Děti Slovače* od V. A. Viplera v režii S. Lanka a J. Kacálka a *Naši furianti* L. Stroupežnického v režii J. Hradeckého,⁴⁹ jež spolek sehrál 28. října 1948 ve prospěch zřízení městských jeslí. Se stejnou inscenací soubor uskutečnil jako kulturní brigáda zájezd do Sokolova pro Sokolovské hnědouhelné doly a briketárny.⁵⁰ V plánu měl ovšem soubor uvést 9 premiér. Tragikomická příhoda se odehrála při představení *Začalo to nevinně*, kdy během představení kdosi neznámý odcizil perský koberec v hodnotě tehdejších 80 tisíc Kčs.⁵¹

⁴⁶ CINGROŠ, Jiří. *60 let divadelního souboru ve Františkových Lázních. 1946–2006*. 2006, Františkovy Lázně. s. 6.

⁴⁷ *Tamtéž*. s. 10.

⁴⁸ LANK, Stanislav. *Divadelní soubor Lucerna Františkovy Lázně. 1954*, [strojopis]. s. 4.

⁴⁹ CINGROŠ, Jiří. *60 let divadelního souboru ve Františkových Lázních. 1946–2006*. 2006, Františkovy Lázně. s. 16 a 96.

⁵⁰ LANK, Stanislav. *Divadelní soubor Lucerna Františkovy Lázně. 1954*, [strojopis]. s. 3-4.

⁵¹ VALTROVÁ, Taťána. *Ochotnické divadlo ve Františkových Lázních*. 1988, Plzeň. s. 69.

V roce 1948 mohla *Lucerna* ještě zároveň připravit kulturní pásmo k uctění památky prezidentů E. Beneše a T. G. Masaryka, kdy se v této převratné, ale ještě přechodné době, komunistická moc zřejmě pro zdání legitimního převzetí vší moci odvolávala na kontinuitu s první republikou (E. Beneš abdikoval na úřad prezidenta republiky v červnu 1948 na protest proti nové Ústavě v duchu komunistické ideologie). Vedle činoherního souboru v rámci spolku existoval pod vedením E. Hadače Recitační soubor Lucerny, který se v nových poměrech velmi angažoval. Uvedl se pásmem při příležitosti Večera socialistické kultury 30. dubna 1949, při výročních schůzích místní organizace KSČ, k výročí Velké říjnové socialistické revoluce, na mírových manifestacích a jiných prorežimních akcích. Recitační soubor se prezentoval pásmem složeným z básní J. Wolкера, které ovšem u publika nenašlo příliš velkou odezvu a mělo malou návštěvnost.⁵²

V roce 1949 představil františkolázeňský soubor divákům 5 premiér – komedii *Svatba Křečinského* od A. V. Suchovo-Kobylina v režii F. Urbana, *Okénko* O. Scheinpflugové v režii Z. Antoše, *Malostranská humoreska*, dramaturgie Nerudovy povídky F. Götzem v režii D. Vozkové, Spitzerova *Sklárna* v režii M. Červené a *Inspektor se vrací* od J. B. Priestleyho v režii J. Hradeckého.⁵³

Všechny hry povoloval Okresní národní výbor (ONV) v Chebu na základě seznamu povolených her ÚMDOČ a jednatelských agentur: „*Po osvobození a zvláště Únoru 1948 byla vůbec čsl. dramaturgie složitá. Byl naprostý nedostatek nových původních současných her, které by pomáhaly po stránce ideologické převýchovy tak, aby uváděné hry plně podporovaly úsilí strany a státu.*“⁵⁴ Rovněž ochotnický soubor ve Františkových Lázních se tak měl podřídit komunistické ideologii a zbavit se své apolitičnosti.

Lucerna zahájila divadelní sezónu 1949 premiérou *Svatby Křečinského*. Tisk pochválil herecký výkon M. Noskové, M. Žákové a F. Říhy a rovněž kostýmy, osvětlení a výpravu J. Prukla a J. Kubasty. Přesto autor článku neopomněl zdůraznit ideový rozměr hry očima tehdejších kulturních ideologů a viděl hru ruského klasika takto: „*Hra z prostředí Moskvy před sto lety ukazuje prohnitost tehdejší ‚vyšší společnosti‘, příživnické šlechty a jejích nohsledů... Proti nim staví poctivé venkovské statkáře, kteří*

⁵² VALTROVÁ, Taťána. *Ochotnické divadlo ve Františkových Lázních*. 1988, Plzeň. s. 17 a 20.

⁵³ LANK, Stanislav. *Divadelní soubor Lucerna Františkovy Lázně*. 1954, [strojopis]. s. 5.

⁵⁴ Příloha osobního dopisu Stanislava Lanka adresovaného Jiřímu Cingrošovi. 31. Května 1988, Praha – Chodov. ADSFL.

neztratili styk s lidmi... ale sami žijí z práce mužíka. Poměry z jakých musela vyklíčit revoluce.“⁵⁵

Spolek fungoval i jako provozovatel divadla, měl na starosti veškerý program i technické a ekonomické zázemí. Dokonce vydával vlastní časopis jako měsíčník za řízení S. Lanka Světlo a stíny Lucerny.⁵⁶ Do Františkových Lázní zajížděly i jiné amatérské soubory, ale i profesionální divadla, včetně Národního divadla.⁵⁷ Františkolázeňští ochotníci začali spolupracovat i se soubory z okolí jako například s chebskými spolky Budil a Hraničář, s vojenským souborem z Aše nebo s divadelním souborem ze Sokolova a rovněž Krajským oblastním divadlem v Karlových Varech. Vrcholem kulturní činnosti tohoto období se stal Taneční a divadelní festival a festival původní tvorby v červnu a v červenci 1949, jenž se konal v rámci Západočeského kulturního léta a jehož se zúčastnilo několik profesionálních souborů z celého Československa.⁵⁸

V roce 1950 soubor připravil 4 nové hry a to *Lesní píseň* L. Krajinky ve spolupráci s členy místní organizace Československého svazu mládeže v režii Z. Antoše, dále *Bubny míru* E. Mableyho a L. Minse v režii B. Davida, *Polskou krev* O. Nedbala v režii V. Avratové a *Vrabčí hory* od K. Simukova v režii J. Hradeckého.⁵⁹ V roce 1950 měla Lucerna uvést při příležitosti 5. výročí Dne vítězství hru J. Mareše a M. Fábery *Dukla* v režii J. Prukla. Přestože byly vytištěny plakáty, představení se údajně z důvodu kontroverzního obsahu nakonec neuskutečnilo.⁶⁰

Divadelní soubor si podle dobových zpráv a návštěvnických čísel udržoval skvělou úroveň. Činnost souboru neunikla ani pozornosti tisku, o čemž svědčí desítky zpráv s pozitivními ohlasy a kritikami. Soubor zaznamenal i první oceněný úspěch. M. Červené byl udělen diplom za herecký výkon v roli císařovny v *Noci na Karlštejně*.⁶¹ Soubor získával úspěchy na různých přehlídkách, jako například druhé místo za inscenaci *Bubny míru* na přehlídce Karlovarské kulturní léto 1951. Tuto hru uvedli ochotníci u příležitosti krajské mírové manifestace v Sokolově.⁶² Značný počet herců v souboru dovoľoval činnost téměř jako u profesionálních divadel, kdy se studovalo

⁵⁵ HADAČ, Emil. *Františkolázeňští ochotníci zahájili. Komédie Suchovo–Kobylinova Svatba Křečinského měla velký úspěch*. In: *Svobodné slovo*, roč. 4, 16. dubna 1949. ADSFL.

⁵⁶ LANK, Stanislav. *Divadelní soubor Lucerna Františkovy Lázně*. 1954, [strojopis]. s. 2-3.

⁵⁷ NERADOVÁ, Eva. *Ochotnické divadlo ve Františkových Lázních*. 2010, Plzeň. s. 20.

⁵⁸ VALTROVÁ, Taťána. *Ochotnické divadlo ve Františkových Lázních*. 1988, Plzeň. s. 16-20 a 29-30.

⁵⁹ LANK, Stanislav. *Divadelní soubor Lucerna Františkovy Lázně*. 1954, [strojopis]. s. 6.

⁶⁰ NERADOVÁ, Eva. *Ochotnické divadlo ve Františkových Lázních*. 2010, Plzeň. s. 22.

⁶¹ LANK, Stanislav. *Divadelní soubor Lucerna Františkovy Lázně*. 1954, [strojopis]. s. 3.

⁶² VALTROVÁ, Taťána. *Ochotnické divadlo ve Františkových Lázních*. 1988, Plzeň. s. 30.

najednou více her. Dokonce se občas ve stejném dni uskutečnilo představení na domácí scéně a zároveň se odehrálo zájezdové představení. Soubor se podílel se svými programy na všech důležitých událostech ve městě, spolupracoval s městským lázeňským orchestrem a jeho dirigentem R. Blažkem. Představení měla zřejmě vysokou uměleckou úroveň i zásluhou hostujících profesionálů, jako například R. Deyla a E. Kohouta. Zdá se, že činnost souboru probíhala v přátelské atmosféře a v dobrých vzájemných vztazích. Členové souboru se scházeli i na Štědrý večer a společně se účastnili půlnoční mše.⁶³

Ačkoliv si soubor udržoval jistou dramaturgickou volnost, přes to existoval dozor moci prostřednictvím zástupců Městského národního výboru (MěNV) a Národní fronty.⁶⁴ Soubor v roce 1948 poprvé ustanovil dramaturgickou radu jako kolektivní poradní orgán nahrazující činnost dramaturga.⁶⁵ V tisku se objevuje i kritická narážka z roku 1948 na dramaturgickou práci: „...*Toto ochotnické sdružení se snaží zpestřiti veškerý kulturní život lázeňských hostů různými divadelními představeními, s čímž dobře splňuje své kulturní poslání, ale mělo by dbáti ještě pečlivějšího výběru svých her, ježto hry Začalo to nevinně, Maturita či Živý nebožtík aneb Půlnoční vlak nemají dnešnímu divákovi skutečně již co říci! Ať již se to komu líbí či nelíbí, hry mají býti především zaměřeny k sociálním otázkám dneška a výběr her má býti plánován tak, jak se plánuje v jiném oboru naší činnosti...*“⁶⁶ Svobodné slovo reagovalo na inscenaci *Svatba Křečinského*: „Bylo by ještě třeba, kdyby Lucerna vedle tohoto pohledu do minulosti před oči obraz člověka nové společnosti socialistické“.⁶⁷ Je vidět, že v té době mělo i ochotnické divadlo podle tehdejších ideologů přispívat k „budování socialismu“.

Další hry jako situační komedie *Okénko* o tom, co může způsobit ztráta paměti po větší konzumaci alkoholu, nebo nerudovská staropražská *Malostranská humoreska* se dočkaly spíše negativního hodnocení z hlediska obsahu, jenž nevyhovoval představám kulturních ideologů o socialistickém umění.⁶⁸ S. Lank se dokonce osobním dopisem v únoru 1949 obrátil na E. F. Buriana kvůli jeho osobnímu názoru na repertoár a

⁶³ CINGROŠ, Jiří. *Půlstoletí českého neprofesionálního divadla ve Františkových Lázních. 1946–1996*. 1996, Františkovy Lázně. s. 8.

⁶⁴ *Tamtéž*. s. 8.

⁶⁵ Příloha osobního dopisu Stanislava Lanka adresovaného Jiřímu Cingrošovi. Praha – Chodov, 31. Května 1988. ADSFL.

⁶⁶ CINGROŠ, Jiří. *Půlstoletí českého neprofesionálního divadla ve Františkových Lázních. 1946 – 1996*. 1996, Františkovy Lázně. s. 9.

⁶⁷ HADAČ, E. *Františkolázeňští ochotníci zahájili. Komédie Suchovo – Kobylínova Svátba Křečinského měla velký úspěch*. In: *Svobodné slovo*, roč. 4, 16. dubna 1949. ADSFL.

⁶⁸ VALTROVÁ, Taťána. *Ochotnické divadlo ve Františkových Lázních*. 1988, Plzeň. s. 70.

dramaturgii souboru: „*Soudruh E. F. Burian celkem obratem mně odpověděl ... Doporučil, abychom všechny hry podrobily přísné ideologické kritice, abychom nepodporovaly v obecnstvu zbytky měšťáctví a vyslovil nesouhlas s nastudovanou Malostranskou humoreskou.*“⁶⁹

Rovněž i v Lucerně se projevovaly snahy zavést dramaturgický plán vyhovující vládnoucí ideologii. Divadlo mělo fungovat jako prostředek propagandy. Každé představení měl doprovázet proslov o poslání uvedené hry a jejího odkazu k tehdejší současnosti. Stejně tak se zdůrazňovala idea spojení divadla a vůbec kultury s problémy tehdejší reality, s průmyslovou výrobou, kolektivizací a socializací vesnice, apod. Vysloveně tendenčních her směrem k režimu se inscenovalo velmi málo, jako například agitační komedie J. Skalky z prostředí slovenské vesnice *Kozí mléko*⁷⁰, o třídním boji mezi uvědomělými rolníky a kulaky a jinými záškodníky při zakládání zemědělského družstva, nebo *Sklárna*, kde kolektiv sovětských dělníků řeší koupi nového stroje.⁷¹ Hru *Bubny míru*, jejichž premiéra se uskutečnila 26. února 1950, soubor nastudoval k výročí „Vítězného února“.⁷² Při příležitosti 72. narozenin J. V. Stalina soubor odehrál premiéru klasické ruské veselohry N. V. Gogola *Ženitba* s úvodním proslovem zástupce Národní fronty o tehdejší politické situaci.⁷³ V té době soubor kromě agitek nabízel tehdy odmítaný žánr ze strany kulturních ideologů – operetu. V záplavě různých výročí předvedl operetu *Polská krev* k uctění památky při příležitosti 20. výročí smrti O. Nedbala s hostujícím kabaretiérem a hercem F. Mrázkem v roli hraběte Baranského a za účasti orchestru Hraničář.⁷⁴

Divadelní kolektiv nejen ve Františkových Lázních, ale i na zájezdových představeních se snažil přinášet divákům kvalitní zábavu a rozdávat smích. Vedle činoherních titulů se na repertoáru divadla objevovaly i inscenace operet jako *Perly panny Serafinky* od R. Piskáčka v režii F. Hrdličky, *Polská krev* nebo *Děti Slovače*. Soubor se spíše než k vzorovým autorům socialistického realismu a budovatelského optimismu obracel spíše ke klasikům. Do roku 1955 uvedl neuvěřitelných 37 her. Z let 1951-1955 stojí za zmínku *Ženichové* od S. K. Macháčka, v režii B. Davida, *Ženitba* od

⁶⁹ Příloha osobního dopisu Stanislava Lanka adresovaného Jiřímu Cingrošovi. Praha–Chodov, 31. května 1988. ADSFL.

⁷⁰ VALTROVÁ, Taťána. *Ochotnické divadlo ve Františkových Lázních*. 1988, Plzeň. s. 71.

⁷¹ CINGROŠ, Jiří. *60 let divadelního souboru ve Františkových Lázních. 1946-2006*. 2006, Františkovy Lázně. s. 11.

⁷² LANK, Stanislav. *Divadelní soubor Lucerna Františkovy Lázně*. 1954, [strojopis]. s. 6.

⁷³ VALTROVÁ, Taťána. *Ochotnické divadlo ve Františkových Lázních*. 1988, Plzeň. s. 71.

⁷⁴ CINGROŠ, Jiří. *Půlstoletí českého neprofesionálního divadla ve Františkových Lázních. 1946–1996*. 1996, Františkovy Lázně. s. 16.

N. V. Gogola, v režii F. Zlického, *Hadrián z Římsů* V. K. Klicpery v režii V. Dvořáka, *Pes na seně* L. de Vegy v režii R. Vinše a Moliérový hry *Jeho Urozenost pan měšťák* v režii B. Davida a *Šibalství Scapinova* v režii F. Janky. Co se týká nejčastějšího obsazování, tak se nejvíce objevují jména M. Červená, V. Vojtová, V. Avratová, M. Říhová, D. Vozková, S. Lank, F. Říha, F. Zlický, V. Kokoška, F. Janka. O poměrně vysokou úroveň představení se postarala rovněž scénografie akademického malíře J. Spáčila z Františkových Lázní.⁷⁵

Soutěžní představení Lidové umělecké tvořivosti (LUT) alegorické hry J. Tomanova *Slovanské nebe* se setkalo v tisku se smíšenou odezvou. P. Kohn ocenil některé herecké výkony: „*Soubor má velmi dobrého Peruna v soudruhu Říhovi... Slibný výkon prozrazující nadání, podal představitel hlavního kladného hrdiny hry Čecha, soudruh Dvořák.*“ Negativně hodnotil některé herce v menších rolích, výkon komparsistů nebo souhru v některých místech inscenace. Ve stejném článku se rovněž píše: „*Jedním z nejpokročilejších souborů lidové tvořivosti v chebském okrese je soubor Lucerna ve Františkových Lázních a proto byl svou inscenací Tomanova Slovanského nebe zařazen do nejvyšší kategorie soutěže LUT v našem kraji.*“⁷⁶

Největší ztrátu pro činnost souboru v dalších letech představovaly odchody S. Lanka a M. Červené. S odchodem S. Lanka, nejen jako herce, ale i kronikáře souboru ubylo informací o činnosti spolku v první polovině 50. let.⁷⁷ Zavedla se nová kniha k zápisům o činnosti divadelního souboru, jež mapuje činnost souboru s uvedenými představeními, sledováním docházky na zkouškách, brigádnickými pracemi, účastmi na divadelních festivalech a přehlídkách do druhé poloviny 70. let, doplněna fotografiemi a novinovými ústřížky.⁷⁸

Soubor v uvedeném období 1948–1955 pokračoval v činnosti nastudováním velkého množství titulů. Především se kvůli diváckému zájmu obracel k inscenacím klasického repertoáru a rovněž operetám, které vyhledávalo především lázeňské obecnstvo. Dobová situace se projevovala i uváděním dobových propagandistických agitek a hraním při různých výročích a kulturních brigádách. Soubor se rovněž snažil o kvalitní inscenace a těžil ze spolupráce s profesionálními umělci.

⁷⁵ CINGROŠ, Jiří. *Půlstoletí českého neprofesionálního divadla ve Františkových Lázních. 1946–1996.* 1996, Františkovy Lázně. s. 9 a 10.

⁷⁶ KOHN, P. *Soutěžní představení SLUT. „Slovanské nebe“ lidových divadelníků.* 1954, [periodikum neudané]. ADSFL.

⁷⁷ NERADOVÁ, Eva. *Ochotnické divadlo ve Františkových Lázních.* 2010, Plzeň. s. 20–21 a 23.

⁷⁸ *Kronika divadelního souboru při Osvětové besedě „Lucerna“ Františkovy Lázně. 1956–1978,* Františkovy Lázně. 82 s.

2.3. Krizové období ve druhé polovině padesátých let a opětovný rozvoj na začátku šedesátých let

Ve druhé polovině 50. let 20. století dochází v činnosti Lucerny ke krizi, mimo jiné i způsobené omezením samosprávy ochotnického spolku. Místní správa, ovládána komunistickou stranou, prostřednictvím svých zřízených orgánů snažila kontrolovat činnost souboru. Na Lucernu dohlížela nová organizace – Místní osvětová beseda (MOB). Divadelní soubor tak pozbyl samostatnost. Představitelé MOB ztěžovali každý měsíc kontrolami divadelní práci. Vedle hospodářské stránky sledovali hlavně ideovou činnost. Její představitelé nutili soubor spíše k finančně zajímavým estrádám a společenským akcím. Jistá neomalenost ze strany MOB a omezení dramaturgické svobody vedly pravděpodobně k odchodu mnohých členů ze souboru. Počet aktivních členů spolku poklesl z původních asi 80 na čtvrtinu.⁷⁹ Soubor se dokonce odhodlal v březnu 1958 k písemnému protestu adresovanému radě Městského národního výboru proti práci MOB a jednání jejího vedoucího K. Horáčka a pohrozil ukončením činnosti.⁸⁰ Došlo k návrhům na sloučení divadelního spolku baráčníků s Lucernou, jež se uskutečnilo v roce 1957. Spolek se tak stává Divadelním souborem Osvětové besedy ve Františkových Lázních.⁸¹

Rovněž i v ochotnickém divadle se prosazuje plánování. Dopředu se určují termíny premiér, režiséri a účast na přehlídkách a soutěžích. Nezdravá atmosféra v souboru se projevila i ve špatných mezilidských vztazích. Prameny vyprávějí o intrikách, pomluvách či podryvání režisérské práce a autority. Padaly návrhy na vyloučení nežádoucích osob ze souboru kvůli nekázní. Činnost souboru omezovala častá fluktuace členů, slabá docházka na zkoušky, nutnost přeořezávání rolí. Z toho vyplývá, že se nepodařilo naplnit dramaturgický plán souboru. Souboru se podařilo nastudovat podle schváleného plánu v letech 1956-1961 jen Janovského *Hledače světla*, v režii F.Zlického, a agitku kritizující soudobé nešvary *Návštěva nepřichází* od K. Stanislava, v režii R. Vinše *Maryšu bratří Mrštíků* a *Sto dukátů za Juana* od V. Dvořáka, v režii O.Zajíce *Ztřeštěnou neděli* od sovětského autora V. Katajeva a detektivku od E. Fikera

⁷⁹ NERADOVÁ, Eva. *Ochotnické divadlo ve Františkových Lázních*. 2010, Plzeň. s. 25-26 a 28.

⁸⁰ Dopis divadelního kroužku při Osvětové besedě radě Městského národního výboru ve Františkových Lázních. 15. března 1958, Františkovy Lázně. ADSFL.

⁸¹ *Kronika divadelního souboru při Osvětové besedě „Lucerna“ Františkovy Lázně*. 1956-1978, Františkovy Lázně. s. 10-11.

Padělek. Kritickým se ukázal rok 1957, kdy se odehrálo pouze třikrát představení *Maryši*.⁸²

Na představení chodilo i méně diváků, snad jen veselohry slušně zaplňovaly hlediště. Ukazovalo se, že obecenstvo se v divadle chtělo především bavit, než být vychováváno k socialistické uvědomělosti. Soubor přežil i tuto krizi a zůstalo zdravé jádro složené z obětavých lidí. V dramaturgii došlo ke změně uváděním her s menším počtem rolí oproti dřívějším s větším počtem rolí. Soubor postupně navazoval na předchozí dobu. K nejvytíženějším hercům souboru patřili F. Říha, F. Zlický, F. Janka, G. Kohútová, M. Nosková, R. Novák, J. Laňka, L. Kopkáňová a M. Říhová.⁸³ Krátký život měla hudební komedie *Sto dukátů za Juana*, odehraná v roce 1958 jen třikrát, byť před plným hledištěm. Uvedení této hry vyvolávalo polemiky s vedoucím MOB K. Horáčkem o vhodnosti této hry, ale nakonec vyšší orgány udělily povolení k uvedení hry.⁸⁴ V roce 1956 na soutěži Lidové umělecké tvořivosti (LUT) v Karlových Varech po provedení komedie *Scapinova šibalství* a hry *Hledač světla* o zápase malíře van Gogha o uměleckou pravdu ocenila porota františkolázeňské ochotníky zařazením mezi vyspělé amatérské divadelní soubory.⁸⁵

Stejně jako dříve ochotnický soubor uskutečňoval svá představení v rámci různých příležitostí, oslav a výročí nebo pro různé organizace, jako například pro Revoluční odborové hnutí. Představení *Hledač světla* soubor sehrál v rámci oslav 1. máje 1956, jež ovšem navštívilo málo diváků. Příště se mělo věnovat více pozornosti propagaci, například rozdáváním plakátů v lázeňských domech nebo promítáním diapozitivů v kině. *Hledač světla* se hrál i při příležitosti výročí Slovenského národního povstání téhož roku. Oslavu 40. výročí Velké říjnové socialistické revoluce v roce 1957 narušilo onemocnění a představení muselo být nahrazeno jiným programem. Při příležitosti oslav Velké říjnové socialistické revoluce a v rámci Měsíce československo–sovětského přátelství v listopadu 1960 sehrál soubor představení *Ztřeštěná neděle*.⁸⁶

⁸² *Kronika divadelního souboru při Osvětové besedě „Lucerna“ Františkovy Lázně. 1956-1978, Františkovy Lázně. s. 2, 8, 12, 16, 18-19, 21-22, 25-26, 30 a 32.*

⁸³ CINGROŠ, Jiří. *Půlstoletí českého neprofesionálního divadla ve Františkových Lázních. 1946–1996. 1996, Františkovy Lázně. s. 21.*

⁸⁴ *Kronika divadelního souboru při Osvětové besedě „Lucerna“ Františkovy Lázně. 1956-1978, Františkovy Lázně. s. 15 a 19-20.*

⁸⁵ VALTROVÁ, Taťána. *Ochotnické divadlo ve Františkových Lázních. 1956-1978, Františkovy Lázně. 1988, Plzeň. s. 34.*

⁸⁶ *Kronika divadelního souboru při Osvětové besedě „Lucerna“ Františkovy Lázně. 1956-1978, Františkovy Lázně. s. 5, 7, 15 a 29-30.*

Na začátku 60. let dochází k oživení činnosti divadelního souboru, k jeho členské stabilizaci, tvůrčímu rozletu a nadšení v korespondenci s uvolněnou atmosférou ve společnosti po odhalení tzv. Stalinova kultu osobnosti na XX. sjezdu Komunistické strany Sovětského svazu 1956. Soubor místo důrazu na nastudování co možná nejvíce her vsadil především na kvalitní provedení. Podnětem se stala i změna ve vedení zřizovatele souboru MOB a poté i ke změně zřizovatele ustanovením Kulturního a společenského střediska (KaSS).⁸⁷ Ze začátku se objevily komplikace v komunikaci mezi souborem a pracovníkem KaSS, který zapomněl ohlásit představení *Ztřeštěné neděle* porotě soutěže LUT nebo zařadit představení souboru do programu.⁸⁸ Do funkce vedoucí KaSS byla v říjnu 1961 jmenována V. Avratová, jež měla k divadelnímu souboru nejen pozitivní vztah z titulu své funkce, ale rovněž v něm hrála a režírovala.⁸⁹

Dramaturgie souboru se hlavně obrací ke hrám ze současnosti: „*Jak je vidno, současné hry jsou pro náš soubor ‚jako ulité‘ a všichni členové souboru se velmi dobře zžili s jednotlivými postavami.*“⁹⁰ Nejúspěšnější inscenace tohoto období představují komedie z tehdejší doby, B. Březovského o soužití a vzájemném pochopení či nepochopení několika generací *Nebezpečný věk* v režii V. Avratové⁹¹ s 15 odehranými představeními a J. Janovského *Je libo cigaretu?* v režii V. Lišky s 23 odehranými představeními. Další představení nesklidila takový úspěch, neboť se odehrála pouhá 2-4 představení a to hry *Domácí víno* P. Hajného, *Lišky, dobrou noc* I. Rusnáka v režii V. Avratové a detektivka o piklích zločinecké protistátní bandy od E. Fikera *Padělek*.

Při zájezdovém představení této hry došlo i ke komické příhodě, kdy chybou jevištního technika zůstal ležet představitel „mrtvého“ před oponou před nastávající přestávkou. Takže mu nezbylo než před publikem „přiznat“ svou živou osobu a odejít z jeviště po svých.⁹² Po této příhodě došlo k menší rozepři mezi členy souboru, kdy postižený herec napadl některé ostatní z naschválu.⁹³

Objevila se i malá „politická“ aférka při nastudování hry O. Zelenky *Občan Čančík*. Zkoušení této satirické hry na soudobou realitu provázely různé těžkosti, nekázeň,

⁸⁷ NERADOVÁ, Eva. *Ochotnické divadlo ve Františkových Lázních*. 2010, Plzeň. s. 29.

⁸⁸ *Kronika divadelního souboru při Osvětové besedě „Lucerna“ Františkovy Lázně. 1956-1978*, Františkovy Lázně. s. 32- 33.

⁸⁹ NERADOVÁ, Eva. *Ochotnické divadlo ve Františkových Lázních*. 2010, Plzeň. s. 30-31.

⁹⁰ *Kronika divadelního souboru při Osvětové besedě „Lucerna“ Františkovy Lázně. 1956-1978*, Františkovy Lázně. s. 41.

⁹¹ VALTROVÁ, Taťána. *Ochotnické divadlo ve Františkových Lázních*. 1988, Plzeň. s. 38.

⁹² CINGROŠ, Jiří. *Půlstoletí českého neprofesionálního divadla ve Františkových Lázních. 1946–1996*. 1996, Františkovy Lázně. s. 22 a 66.

⁹³ *Kronika divadelního souboru při Osvětové besedě „Lucerna“ Františkovy Lázně. 1956-1978*, Františkovy Lázně. s. 33.

absence i údajná náročnost na zvládnutí jednotlivých postav. Za záminku k neodehrání představení této hry posloužila u části souboru i obava, že příslušná místa hru nakonec nepovolí. Premiéra, naplánovaná na 23. června 1964, se odvolala, přestože již probíhalo její anoncování a vytiskly se programy a plakáty: „*Toto je jistě pro soubor poučením! Pro příště je možno zvážít možnosti souboru, zodpovědněji přistoupit k výběru hry a k výběru při obsazování rolí!*“⁹⁴

Další událostí s politickým rozměrem se stal návrat manželů Vozkových z vězení v důsledku vykonstruovaného politického procesu v 50. letech, kteří se zapojili do činnosti souboru. K souboru se připojila nastupující generace mladých herců A.Říhová, K. Pašková, V. Tvrdík a J. Michálek a dále posílili soubor J. Hromádka nebo V. Avratová.⁹⁵ Na začátku 60. let františkolázeňští ochotníci dvakrát uvedli mimořádně pohádku pro děti, a to pohádku M. Stehlíka *Perníková chaloupka*.⁹⁶

Důraz na kvalitu přinesl i velký úspěch v podobě prvenství v krajské soutěži LUT amatérských souborů s hrou *Nebezpečný věk* pro rok 1962, jež měla premiéru 14. dubna paradoxně v Lubech a teprve 23. dubna se odehrálo první představení nové hry na domovské scéně v Divadle Boženy Němcové (v té době přejmenovaného Městského divadla). V kronice se píše: „*Hodnotíme-li inscenaci Březovského... lze říci, že soubor přistupoval k nácvičku se vsí zodpovědností... Při nácvičku hry bylo především dbáno na propracování jevištní řeči, čemuž v dřívějších letech nebyla vcelku věnována pozornost.*“⁹⁷ V listopadu 1962 sklidil soubor velký úspěch s uvedenou hrou na krajské přehlídce v Rokycanech v rámci Měsíce československo–sovětského přátelství: „*Viděli jsme zde svěží představení, s citlivým režijním pojetím s. Věry Avratové–Liškové a vřelý a srdečný potlesk diváků byl zaslouženou odměnou všem účinkujícím. Svého úspěchu dosáhl tento soubor poctivou prací, kterou vyvíjí od r. 1946. Od té doby plní úkoly a poslání v našich západočeských lázních... Řada problémů ve výchově mládeže... vedla právě k tomu, že byla vybrána právě tato hra.*“⁹⁸

24. února 1963 měla premiéru další hra ze současnosti *Je libo cigaretu?*, jež zaznamenala rovněž úspěch v krajské soutěži i u lázeňských hostů. Pro rok 1965 se

⁹⁴ *Kronika divadelního souboru při Osvětové besedě „Lucerna“ Františkovy Lázně. 1956-1978, Františkovy Lázně. s. 44.*

⁹⁵ CINGROŠ, Jiří. *60 let divadelního souboru ve Františkových Lázních. 1946-2006. 2006, Františkovy Lázně. s. 26.*

⁹⁶ NERADOVÁ, Eva. *Ochotnické divadlo ve Františkových Lázních. 2010, Plzeň. s. 31.*

⁹⁷ *Kronika divadelního souboru při Osvětové besedě „Lucerna“ Františkovy Lázně. 1956-1978, Františkovy Lázně. s. 35 a 38.*

⁹⁸ *Nebezpečný věk. [Článek uveden pod Okresním osvětovým domem]. In: Hraničář, 1962, Cheb. ADSFL.*

soubor rozhodl nastudovat hry *Domácí víno* a *Lišky, dobrou noc!*. Při studiu *Domácího vína* se projevují problémy se znalostí textu, již režisér F. Zlický vyžadoval na hercích. Rovněž nekázeň při jedné zkoušce způsobila, že F. Zlický odstoupil od režie. Část souboru přemluvila V. Lišku, aby se ujal režie, aby se tak mohla uskutečnit premiéra 27. dubna. Představení ovšem po textové stránce trochu „skřípalo“ a po jedné repríze se představení stáhlo z repertoáru. Režii druhé hry převzala po V. Liškovi V. Avratová.⁹⁹

Divadelní soubor procházel ve druhé polovině 50. let 20. století krizí, jež se projevovala úpadkem zájmu o činnost v souboru, poklesem členů i špatnými lidskými vztahy. Z organizačního hlediska do činnosti souboru promlouvaly mocenské vlivy ze strany města a jeho institucí. Na začátku 60. let se soubor opět nadechl k novému tvůrčímu rozletu s pracovitými členy, kteří u divadla vydrželi, a rovněž nastoupila nová generace. Oproti velkému množství nastudovaných her ochotníci usilovali o kvalitní inscenování, což oceňovaly poroty divadelních soutěží. Repertoár se obracel ke hrám, jež řešily současné problémy i k pobavení diváků.

2.4. Nový impuls ve druhé polovině šedesátých let

Ve druhé polovině 60. let se zvýšil zájem o účinkování v ochotnickém divadelním souboru. Nová krev oživila tvůrčí činnost: „*Soubor zejména v poslední době získal řadu nových mladých členů a tak činnost souboru se jistě bude neustále rozvíjet.*“¹⁰⁰ Někteří z nich, jako I. Kozáková, K. Hoffmann a V. Tytl, dokonce nahlédli do profesionálních divadel. Dále začínají v ochotnickém souboru působit H. Dolanská-Kašparová, V. Čadová, M. Koudelová, H. Kábelová, S. Kábele, V. Čada, V. Valenta, F. Sazima, J. Šleis a J. Cingroš. Jednalo se většinou po herecké stránce o velmi silné osobnosti a někteří svými výkony na jevištích divadelních přehlídek získávali ceny a uznání. Na konci 60. let se v pohádkové komedii J. Drdy *Dalskabáty, hříšná ves aneb Zapomenutý čert* s divadelní činností loučily dvě velké osobnosti a zakladatelé divadelního souboru ve Františkových Lázních F. Říha a F. Zlický.¹⁰¹

V uvedeném období se s novým elánem pilně zkouší, konají se představení nejen na domovské scéně Divadla Boženy Němcové, ale i jevištích v celém Západočeském kraji

⁹⁹ *Kronika divadelního souboru při Osvětové besedě „Lucerna“ Františkovy Lázně. 1956-1978, Františkovy Lázně. s. 41–42 a 46-48.*

¹⁰⁰ *Tamtéž. s. 51.*

¹⁰¹ CINGROŠ, Jiří. *60 let divadelního souboru ve Františkových Lázních. 1946-2006. 2006, Františkovy Lázně. s. 34.*

na zájezdových představeních. Pro inscenace se budují náročné scény. Repertoár se vyznačuje tematickou různorodostí. Nejčastěji se hrají detektivní hry, jmenovitě *Výslech trvá* P. Galiana v režii A. Říhové a J. Michálka a *Komisař Baxter v nesnázích* od J.Popplewella v režii O. Zajíce. Detektivka *Výslech trvá* zvítězila na přehlídkách divadelních souborů v Dolním Žandově a v Mariánských Lázních, ale od poroty na krajské přehlídce v Ostrově nad Ohří sklídila kritické připomínky. Diváci rovněž mohli navštívit konverzační komedii *Dva tucty rudých růží* od A. de Benedettiho a v režii V.Avratové, pohádkovou veselohru *Dalskabáty, hříšná ves aneb Zapomenutý čert*, westernovou parodii francouzského dramatika R. de Obaldii *Vítr ve větvích sassafrasů*, inscenaci s náročnou scénou a zvukovými efekty s cílem pobavit lázeňské publikum, a nakonec bláznivou komedii *Blázinec v prvním poschodí* na motivy původní jednoaktové hry F. F. Šamberka. Posledními třemi uvedenými inscenacemi se režisérsky uvedl J.Cingroš, jenž se až na pár výjimek podílel a dosud podílí jako režisér téměř na všech dalších představeních. *Blázinec v prvním poschodí* se stal s patnácti odehranými představeními nejúspěšnějším titulem daného období.¹⁰²

V roce 1966 se připomínalo 20 let existence souboru, kdy se uskutečnila v budově Divadla Boženy Němcové výstava o dvacetileté činnosti souboru. To neuniklo ani regionálnímu tisku, mimo jiné se v plzeňské Pravdě objevily dva články k tomuto výročí. Oba články ve zkratce mapují minulých 20 let činnosti souboru i jeho současnost s novými představeními. První 19. března *Dvacet let ochotnické práce ve Františkových Lázních. Pro lázeňský kulturní život*¹⁰³ a druhý 7. července M.Balbinderové *Slavná minulost ochotnického souboru ve Františkových Lázních. 20 let na divadelních prknech*. Autorka hodnotila kladně herecký projev členů souboru i připravenost představení: „Hlavními znaky jejich práce je solidnost, cit pro míru, civilnost a kultivovanost jevištního projevu. Nestane se, že soubor odvede „průšvihovou“ inscenaci“. Zároveň neopomněla zkritizovat dramaturgickou a režijní práci: „Na druhé straně se tu ovšem nesetkáváme s výraznými dramaturgickými a režijními výboji.“¹⁰⁴ Další článek k výročí souboru se objevil 5. července v chebském týdeníku Hraničář.¹⁰⁵ Souboru i jednotlivcům se dostalo ocenění i ze strany

¹⁰² NERADOVÁ, Eva. *Ochotnické divadlo ve Františkových Lázních*. 2010, Plzeň. s. 36-38.

¹⁰³ *Dvacet let ochotnické práce ve Františkových Lázních. Pro lázeňský kulturní život*. [Zkratka (Av.)]. In: *Pravda*, 19. března 1966, roč. 47, Plzeň. ADSFL.

¹⁰⁴ BALBINDEROVÁ, Milena. *Slavná minulost ochotnického souboru ve Františkových Lázních. 20 let na divadelních prknech*. In: *Pravda*, 7. července 1966, roč. 47, Plzeň. ADSFL.

¹⁰⁵ *Dvacetileté jubileum amatérského kolektivu*. [Zkratka (mib)] In: *Hraničář*, 5. července 1966, Cheb. ADSFL.

představitelů Městského národního výboru¹⁰⁶ a v rámci krajské přehlídky v Ostrově nad Ohří F. Říha obdržel Tylův zlatý odznak za „*dlouholetou a obětavou práci v ochotnickém hnutí*“.¹⁰⁷

Pro rok 1966 soubor opět připravoval dvě inscenace pro plné vytížení členů souboru, a to detektivku *Výslech trvá* a komedii *Dva tucty rudých růží*. Kronika souboru uvádí: „*Ve hře Výslech trvá se objevují některé problémy, jednak je to v některých případech špatná docházka a nakonec je nutno provést změnu v obsazení. Při zkouškách ‚Růží‘ nejsou žádné problémy – je možno zkoušet vždy kompletně a je možno říci, že tento malý kolektiv je opravdu ukázněný a zkoušky probíhají velice dobře.*“ Dále ovšem kronika uvádí jistou rivalitu mezi oběma skupinami o to, kdo odehraje dříve premiéru: „*projevují se i některé nezdravé jevy, které se musí v zárodku zlikvidovat...*“ Představení *Dva tucty rudých růží* a *Výslech trvá* měla kladné ohlasy a pozitivní hodnocení poroty, jež obě představení doporučila na soutěžní divadelní přehlídky. Ozdobou obou představení se staly herecké výkony. Porota rovněž doporučovala obsazovat každou hru co nejlepšími herci a nerozměňovat kvalitu jejich provedení.¹⁰⁸

Obě inscenace našly odezvu v regionálním tisku. Ohledně představení *Dva tucty růží* na krajské přehlídce v Kralovicích se v plzeňské Pravdě objevila nelichotivá kritika: „*Trochu více se očekávalo od souboru z Františkových Lázní. Konverzační komedie... vyžaduje od jednotlivých účinkujících hereckou techniku a hlavně kulturu jevištní řeči. Obojího se tentokrát souboru nedostávalo v potřebné míře, a tak představení působilo poněkud těžkopádně, bez švihů.*“¹⁰⁹

M. Balbinderová ve stejném deníku sice uvedla, že výběr *Dva tucty růží* není vhodný pro ochotnický soubor, ale na druhé straně pochválila herecké výkony a napsala: „*nepříliš náročná veselohra... klade velké požadavky na herecké výkony, neboť děj je nesen pouze třemi postavami... Soubor si mohl dovolit nastudování hry díky zkušeným hercům Věře Avratové..., Fr. Zlickému a J. Hromádkovi a obstál ve zkoušce ohněm čestně*“. Ve stejném článku hodnotila i polskou detektivku *Výslech trvá*, ocenila režii i herecké výkony: „*I když jde o průměrnou hru... Režisérští benjamínci dali inscenaci potřebné tempo, gradaci a pečlivou práci s herci. Vedle ostrílených divadelníků... čestně obstála omladina... Vyrovnanost hereckých výkonů je největší hodnotou tohoto*

¹⁰⁶ Kronika divadelního souboru při Osvětové besedě „Lucerna“ Františkovy Lázně. 1956-1978, Františkovy Lázně. s. 59.

¹⁰⁷ Zlatý Tylův odznak. [Zkratka (al), periodikum neudané], 1966. ADSFL.

¹⁰⁸ Kronika divadelního souboru při Osvětové besedě „Lucerna“ Františkovy Lázně. s. 50-51.

¹⁰⁹ [Název článku neudán. Zkratka –miš-]. In: *Pravda*, roč. 47, 1966, Plzeň. ADSFL.

představení...“¹¹⁰ S touto hrou františkolázeňští ochotníci postoupili na krajské divadelní dny v Ostrově nad Ohří. V článku o této divadelní přehlídce se o hře *Výslech trvá* píše: „... pak dramatickému souboru Kulturního a společenského střediska ve Františkových Lázních je nutno vytknout právě výběr předlohy. Nekvalitní a plytká detektivka P. Galiana *Výslech trvá* (navíc špatně přeložená) dávala málo příležitostí k rozehrání dobrého představení. A tak nejčennější na tomto představení byla dobrá úroveň herecké práce a poměrně nízký průměr souboru, který je příslibem.“¹¹¹

Kronika se ovšem zmiňuje o vesměs příznivém přijetí obou inscenací u obecnstva na domovské scéně i na zájezdových představeních. Rovněž se zmiňuje o dvou zajímavých skutečnostech v roce 1966. První se vztahuje ke hře *Dva tucty rudých růží*, kdy zásluhou překladatele J. Makaria se o inscenaci františkolázeňských dozvěděl samotný autor hry A. de Benedetti, který zaslal fotografii s věnováním a přislíbil účast na jednom z představení. K návštěvě ovšem ke zklamání členů souboru nedošlo. Druhá záležitost se týkala hry *Výslech trvá*, kdy soubor pohrozil neodehráním představení v Mariánských Lázních pro konflikt se zřizovatelem, Kulturním a společenským střediskem. Důvodem rozepře se stala neochota proplatit M. Koudelové klobouk jako součást kostýmu.¹¹²

Soubor začal zkoušet pro rok 1967 anglickou detektivní hru *Komisař Baxter v nesnázích* v hlavní roli s A. Říhovou–Hornátovou, jež předvedla výborný herecký výkon. Soubor s touto hrou vyhrál okresní soutěž amatérských divadel a hlavní představitelka získala cenu za nejlepší ženský herecký výkon.¹¹³ Rovněž se začala studovat nová hra – westernová parodie *Vítr ve větvích sassafrasů*, jejíž premiéra se uskutečnila 28. ledna 1968. Kronika k tomuto mimo jiné uvádí: „*Hra nedosáhla výraznějšího úspěchu, hrála se celkem šestkrát /včetně zájezdů/. Pro neshody s M.Koudelovou a J. Michálkem, kteří ze souboru odešli, byly poslední tři reprisy hrány se záskoky...“*¹¹⁴

Již v únoru 1968 soubor začal zkoušet *Dalskabáty, hříšná ves*. Opět se při zkoušení řešily otázky přístupu některých členů: „*Další nové posily se v některých případech*

¹¹⁰ BALBINDEROVÁ, Milena. *Slavná minulost ochotnického souboru ve Františkových Lázních. 20 let na divadelních prknech*. In: *Pravda*, 7. července 1966, roč. 47, Plzeň. ADSFL.

¹¹¹ LINHARTOVÁ, Anna. *Nad krajskou přehlídkou ochotnických souborů. Koniček zvaný divadlo*. [Periodikum neudané], 1966. ADSFL.

¹¹² *Kronika divadelního souboru při Osvětové besedě „Lucerna“ Františkovy Lázně. 1956-1978, Františkovy Lázně. s. 52, 55–59 a 66-67.*

¹¹³ NERADOVÁ, Eva. *Ochotnické divadlo ve Františkových Lázních*. 2010, Plzeň. s. 37.

¹¹⁴ *Kronika divadelního souboru při Osvětové besedě „Lucerna“ Františkovy Lázně. 1956-1978, Františkovy Lázně. s. 68-69.*

ukázaly přínosem (Irena Kozáková – Plajznerka), někteří nezodpovědností mnoho radosti nezpůsobili...“¹¹⁵ Premiérové představení Drdovy hry se uskutečnilo 19. června. Na invazi vojsk Varšavské smlouvy 21. srpna 1968 reagovala inscenace, dokud to ještě poměry dovolovaly: „...hemžilo se to v dalskabátských lesích potulnými vojáky hovořícími nesrozumitelnou ruštinou a vládcové pekel užívali podobných výrazů podobných kremelským.“¹¹⁶ Toto představení přineslo úspěch V. Valentovi na krajské přehlídce v Nejdku za herecký výkon v hlavní roli čerta Trepifajksla. Přesto se v Pravdě objevila kritika režisérského zpracování J. Cingroše, ale na druhé straně článek ocenil scénu.¹¹⁷ S 60. léty se soubor rozloučil s klasickou situační veselohrou *Blázinec v prvním poschodí* na motivy původní Šamberkovy stejnojmenné aktovky. Hra se setkala s velkým ohlasem: „... a všude měla úspěch. Neradi jsme ji stahovali z repertoáru!“¹¹⁸

Ve druhé polovině 60. let se soubor rozšířil o další mladé členy, kteří svým elánem obohatili jeho činnost a někteří z nich se později stali jeho hlavními oporami. V té době se ideologický vliv příliš neprojevoval a dramaturgie se stále více orientovala na zábavnější repertoár, především veselohry a detektivky, což dokládá divácký úspěch představení v uvedeném období. Rovněž se archivní prameny nezmiňují o tom, že by františkolázeňští ochotníci účinkovali při nějakých režimních akcích nebo výročích. Nadále soubor s některými úspěchy absolvoval řadu amatérských divadelních soutěží a přehlídek.

2.5. Divadelní soubor ve Františkových Lázních na začátku tzv. normalizace

Novinové články v regionálním tisku, jež se zmiňovaly o františkolázeňském souboru, se v tomto období většinou nesly ve stejném duchu plné normalizačních frází. Hraničář 10. dubna 1973¹¹⁹ a 4. ledna 1977 mimo jiné identicky uvedl: „Zájmová umělecká činnost je jednou z nejvýznamnějších oblastí, v níž dochází ke spojení výchovných záměrů a lidovým kulturním hnutím a tím i formování kulturních zájmů a

¹¹⁵ *Kronika divadelního souboru při Osvětové besedě „Lucerna“ Františkovy Lázně. 1956-1978, Františkovy Lázně. s. 69.*

¹¹⁶ CINGROŠ, Jiří. *Půlstoletí českého neprofesionálního divadla ve Františkových Lázních. 1946–1996. Františkovy Lázně. s. 28.*

¹¹⁷ VALTROVÁ, Taťána. *Ochotnické divadlo ve Františkových Lázních. 1988, Plzeň. s. 43.*

¹¹⁸ *Kronika divadelního souboru při Osvětové besedě „Lucerna“ Františkovy Lázně. 1956-1978, Františkovy Lázně. s. 70-71.*

¹¹⁹ *Divadelníci do nové sezóny. [Zkratka –V. Atá-]. In: Hraničář, roč. 15, číslo 15, 10. dubna 1973, Cheb. ADSFL.*

potřeb obyvatelstva.“¹²⁰ Ve stejných novinách z 30. října 1974 se například píše: „Divadelní soubor KaSS ve Fr. Lázních plní své politické úkoly nejen ve městě, ale zajíždí i do obcí okresu...“¹²¹ Členové souboru ovšem nehleděli na žádné politické cíle, ale chtěli divadlem především bavit diváky i sebe. Soubor mohl poměrně svobodně volit dramaturgii, jen pro představení při příležitosti nějaké události nebo výročí inscenaci schvalovaly příslušné orgány.

V roce 1970 se novým vedoucím souboru stává J. Cingroš, vystudovaný učitel, jenž ovšem po roce 1968 nemohl vykonávat své povolání a který se kromě samotného hraní rovněž v téměř všech představeních staral o režii, o dramaturgii a realizaci scény. Na začátku 70. let klesl počet aktivních členů a pro dramaturgii divadla to znamenalo vyhledávat hry, jež nevyžadovaly větší počet postav a hereckých rolí.¹²² Divadelní soubor na krátkou dobu posílil později známý sexuolog R. Uzel, který v té době působil ve městě jako lékař v lázních. Debutoval s františkolázeňskými ochotníky v detektivní hře F. Knotta *Klíč k vraždě: „dr. Radim Uzel, velký přínos svou seriózností, zodpovědností a obětavostí.“* V programu se na postu režiséra místo J. Cingroše objevilo zřejmě z taktických důvodů v době politických a společenských čistek jméno J. Filipa. Kvůli devizové vázanosti se mohlo uskutečnit pouze 6 představení této detektivní hry. Při jednom z představení došlo k nemilé události: „Při hře se tajil dech, při jedné z repríz byl jeden z diváků stížen infarktem.“¹²³

Velmi významným inscenačním počinem v době normalizace a jistým odvážným skutkem se stalo v roce 1971 nastudování hry pouťového exulanta L. Laholy *Skvrny na slunci*. Hra se svým ideovým obsahem o manipulaci s lidským myšlením a činy mohla oslovovat tehdejší diváky připodobněním tehdejší společenské situace. Navíc hru nastudoval soubor složený z lidí, z nichž někteří se nějak angažovali v roce 1968 a které moc sledovala. Františkolázeňské provedení sklidilo veliký úspěch i odborné veřejnosti a dokonce se po úspěchu na krajské přehlídce dostalo mezi adepty na Jiráskův Hronov.¹²⁴ V kronice píše: „Myšlenkově závažná hra s velkými nároky na herce. Dostali jsme se mezi 18 nejlepších souborů v republice... Byli jsme celkem pochváleni, autor méně. Moc jsme se líbili na krajské přehlídce v Mariánských Lázních,

¹²⁰ *Divadelní soubor ve Františkových Lázních má bohatou historii.* [Zkratka –Avá-]. In: *Hraničář*, 30. října 1974, Cheb. ADSFL.

¹²¹ *Třicet let ochotnického souboru.* [Zkratka –jis-]. In: *Hraničář*, 4. ledna 1977, Cheb. ADSFL.

¹²² NERADOVÁ, Eva. *Ochotnické divadlo ve Františkových Lázních.* 2010, Plzeň. s. 39-40.

¹²³ *Kronika divadelního souboru při Osvětové besedě „Lucerna“ Františkovy Lázně. 1956-1978,* Františkovy Lázně. s. 72.

¹²⁴ NERADOVÁ, Eva. *Ochotnické divadlo ve Františkových Lázních.* 2010, Plzeň. s. 40.

V.Valenta... kritičce A. Stránské se líbil víc než představitel téže role v divadle E.F.Buriana v Praze.¹²⁵ Zástupce Domu kultury a vzdělávání v Chebu M. Hedánek souboru napsal: „... že byla u Vás práce dobrá a cenná. Především na Laholovi. I když jsme se neprobojovali do Hronova. Klidně bych to pominul. Slyšeli jsme mnohá hodnocení, většinou dobrá... Mám Skvrny na slunci za výborné představení. Při tom jsem nikdy nepopíral a nepopírám své výhrady k autorovu zpracování hry... Z Vaší strany však, režijně i herecky, je to velmi cenná práce. Ode všech.“¹²⁶ Tuto inscenaci lze hodnotit jako jeden z vrcholů ochotnického souboru. Představení se dočkalo pouze sedmi repríz, neboť soubor opustili hlavní aktéři, z pracovních důvodů R. Uzel a S.Kábele a z osobních důvodů H. Dolanská.¹²⁷ Také z tohoto důvodu rok 1972 znamenal období nečinnosti, kdy soubor neuvedl ani jedno představení.¹²⁸

Rok 1973 znamenal překonání personální krize v souboru a rovněž nový elán do další práce. O obnovení činnosti informoval článek v Hraničáři.¹²⁹ Do souboru se vrátili V. Liška, V. Avratová a V. Tvrdík a přibyla L. Slámová. Soubor se s vervou vrhl do nastudování bláznivé anglické komedie z prostředí kanceláře jedné firmy od P. Kinga a F. L. Caryho *Velká zlá myš*. Soubor se v této hře opět našel a zvedl si sebevědomí. Se 27 představeními se tato hra v té době zapsala jako nejhranější představení v historii souboru.¹³⁰ Kronika se zřejmým časovým odstupem uvádí: „*Osvědčený anglický trháč s lechtivou tématikou sice posmutněl ideologické a výchovné komise, ale smích zapůsobil svými léčivými účinky na všechny lidi kolem představení i stovky diváků...S hrou jsme se všichni neradi loučili... Stala se součástí našich životů, přesněji řečeno, jejich světlých stránek.*“¹³¹ Přinášela pobavení a sklízela potlesk obecenstva nejen na domácí scéně, ale i na početných zájezdových představeních. Rok 1973 přinesl i smutnou událost, kdy zemřel zakládající člen souboru F. Říha.¹³²

¹²⁵ *Kronika divadelního souboru při Osvětové besedě „Lucerna“ Františkovy Lázně. 1956-1978, Františkovy Lázně. s. 73.*

¹²⁶ Úřední dopis Domu kultury a vzdělávání v Chebu Divadelnímu souboru KaSS Františkovy Lázně. [Dopis podepsaný Miroslavem Hedánkem]. 22. Července 1971, Cheb. ADSFL.

¹²⁷ NERADOVÁ, Eva. *Ochotnické divadlo ve Františkových Lázních*. 2010, Plzeň. s. 39-41.

¹²⁸ *Kronika divadelního souboru při Osvětové besedě „Lucerna“ Františkovy Lázně. 1956-1978, Františkovy Lázně. s. 73.*

¹²⁹ *Divadelníci do nové sezóny*. [Zkratka –V. Atá-]. In: *Hraničář*, roč. 15, číslo 15, 10. dubna 1973, Cheb. ADSFL.

¹³⁰ CINGROŠ, Jiří. *60 let divadelního souboru ve Františkových Lázních. 1946-2006*. 2006, Františkovy Lázně. s. 45.

¹³¹ *Kronika divadelního souboru při Osvětové besedě „Lucerna“ Františkovy Lázně. 1956-1978, Františkovy Lázně. s. 76.*

¹³² VALTROVÁ, Taťána. *Ochotnické divadlo ve Františkových Lázních*. 1988, Plzeň. s. 44.

V dalším roce se projevil jistý tlak ze strany mocenských orgánů kvůli blížícím se výročím, aby soubor sehrál nějakou vhodnou hru. Při příležitosti 30. výročí Slovenského národního povstání a osvobození Československa Rudou armádou jako jistou „úlitbu“ režimu uvedl soubor hru sovětského dramatika A. N. Arbužova *Příběh na břehu řeky*. Představení se odehrálo jedenáctkrát a u herců se setkala s rozporuplnými reakcemi. Zřejmě se projevovala mezi členy souboru tehdejší nechuť ke všemu sovětskému. V tomto představení debutoval na scéně V. Růžička.¹³³ Soubor s touto hrou zvítězil na okresní divadelní přehlídce a A. Franková obdržela čestné uznání za herecký výkon za hlavní ženskou roli.¹³⁴

Na začátku normalizace se soubor potýkal s poklesem členů, ale zůstaly některé silné osobnosti z předchozích období, které s nadšením pokračovaly v činnosti. Přes normalizaci a společenské čistky si soubor rovněž uchoval jistou tvůrčí samostatnost. Prostory divadla se tak pro členy staly jistým ostrovem svobody pro mnohé v nelehké době. Přes proklamované politické úkoly při budování socialistické společnosti soubor spíše volil cestu větší zábavnosti a snahu po vlastní seberealizaci. Inscenováním Laholovy hry soubor dosáhl úspěchu na divadelních soutěžích i ocenění odborné veřejnosti.

2.6. Třicet let souboru a tvůrčí elán ve druhé polovině sedmdesátých let

„Ve Františkových Lázních se sešli 28. prosince 1976 členové divadelního souboru KaSS společně s představiteli města na přátelském setkání. Byli pozváni i bývalí členové souboru, a to k příležitosti 30. výročí trvání souboru, kdy na slavnostním zasedání stranických a státních orgánů byl soubor za svoji činnost vyhodnocen a odměněn KV KSČ [Krajský výbor Komunistické strany Československa – pozn. autora] a Západočeským krajským národním výborem v Plzni stříbrnou pamětní medailí.“, jak referoval okresní tisk.¹³⁵ Již na jaře uvedeného roku se opět instalovala výstava podobná té z roku 1966 doplněná o materiály k činnosti posledních deseti let. Samotní herci slavili práci a uvedli detektivní hru N. Tanské *Případ finského nože*.¹³⁶ Na krajské divadelní přehlídce v Kraslicích za role v tomto představení obdrželi I. Kozáková a

¹³³ NERADOVÁ, Eva. *Ochotnické divadlo ve Františkových Lázních*. 2010, Plzeň. s. 42.

¹³⁴ VALTROVÁ, Taťána. *Ochotnické divadlo ve Františkových Lázních*. 1988, Plzeň. s. 44.

¹³⁵ *Třicet let ochotnického souboru*. [Článek pod zkratkou –jis-]. In: *Hraničář*, 4. ledna 1977, Cheb. ADSFL.

¹³⁶ NERADOVÁ, Eva. *Ochotnické divadlo ve Františkových Lázních*. 2010, Plzeň. s. 43.

V. Valenta ocenění za herecké výkony.¹³⁷ V kronice se k tomuto představení mimo jiné uvádí: „Z nabídky chabých textů, které skýtá naše současná dramatika, se nám zdála být hra Nataši Tanské vhodnou... Autorce ani hře jsme hanbu neudělali, hrálo se se slušným ohlasem, inscenace měla solidní úroveň...“ Největším problémem se ukázalo během zkoušení časté přeobsazování jedné z ženských rolí.¹³⁸

Pro následující rok františkolázeňští ochotníci připravili pro pobavení publika konverzační komedii A. de Benedettiho pod titulem *Nepoznává mě...* Šestnáctkrát odehrané představení nejen splnilo svůj účel pobavit lázeňské publikum, ale získalo souboru i vítězství na okresní divadelní přehlídce.¹³⁹ V jednom novinovém článku se psalo: „Navštívíte-li někdy v příštích dnech Divadlo Boženy Němcové ve Františkových Lázních a budete-li mít to štěstí, že tam ten večer budou hrát členové divadelního souboru Kulturního a společenského střediska, poděkujte náhodě za hezký a příjemně prožitý večer... Členové souboru zahráli s pravou ‚ochotnickou‘ (v tom nejlepším slova smyslu) chutí.“ Dále se v článku, stejně jako před 10 lety v jiné de Benedettiově hře, hercům doporučuje: „... více pravého, nefalšovaného italského temperamentu.“¹⁴⁰ Tvůrčí vrchol souboru v tomto období přišel v následujících dvou inscenacích, jež si soubor a řada diváků – pamětníků dlouho připomínali, a to psychologické veselohry B. Nušiče *Truhlíci pozůstali* a dramaturgickou novely V. Vančury *Rozmarné léto*.¹⁴¹

V roce 1978 soubor připravil komedii *Truhlíci pozůstali*. Hra odhalovala skrytá místa lidské duše a líčila jednání člověka v mezní situaci. Členové souboru ji studovali a poté hráli s velikou oblibou a zaujetím. Hra si získala oblibu u publika. Hraničář psal o zájezdovém představení souboru v Radnicích: „Návštěva a ohlas diváků svědčil o tom, že si Františkolázeňští u zdejšího publika získali dobré jméno.“¹⁴² Scénografie inscenace a návrhu kostýmů se ujal profesionální scénograf Západočeského divadla v Chebu M. Cygan, který měl ovšem nepřiměřené finanční nároky. Ambice tohoto představení, jež se ve dvou letech odehrálo celkem sedmkrát, zhatily dvě okolnosti. Jednu z nich způsobilo časté přeobsazování zaviněné nemocemi, emigrací V. Růžičky a

¹³⁷ VALTROVÁ, Taťána. *Ochotnické divadlo ve Františkových Lázních*. 1988, Plzeň. s. 46.

¹³⁸ *Kronika divadelního souboru při Osvětové besedě „Lucerna“ Františkovy Lázně*. 1956-1978, Františkovy Lázně. s. 77.

¹³⁹ NERADOVÁ, Eva. *Ochotnické divadlo ve Františkových Lázních*. 2010, Plzeň. s. 43-44.

¹⁴⁰ *Františkolázeňští ochotníci v Radnicích*. [Zkratka –av-]. In: *Hraničář*, roč. 17, číslo 44, 31. října 1978, Cheb. ADSFL.

¹⁴¹ CINGROŠ, Jiří. *Půlstoletí českého neprofesionálního divadla ve Františkových Lázních. 1946–1996*. 1996, Františkovy Lázně. s. 42-44.

¹⁴² *Pozvánka do divadla ve Fr. Lázních*. [Zkratka –RaK-]. In: *Hraničář*, číslo 16, 26. dubna 1977, Cheb. ADSFL.

odchodem Z. Kroupové. Na druhé straně se do souboru vrátil J. Hromádka. Druhou ránu zasadila otázka placení autorských práv. Autorská ochranná organizace Divadelní a literární agentura (DILIA) zakázala uvádění hry *Truchlící pozůstali* a hra se musela ke smutku všech zúčastněných stáhnout z repertoáru.¹⁴³ Tato nemilá událost měla negativní vliv na atmosféru v souboru a pracovní nasazení jeho členů.¹⁴⁴ Představení hry *Truchlící pozůstali* se dočkalo i přes jisté výhrady pochvaly v regionálním tisku.¹⁴⁵

Soubor si „spravil chuť“ nastudováním *Rozmarného léta* i přesto, že se muselo představení několikrát přeobsadit a znovu nastudovat. Herci se textu skvěle zhostili a představení vyznělo velmi věrohodně, jak vylíčenou dobovou atmosférou, duchem díla, tak vyzdvižením autorovy poetiky. Ke spolupráci byl přizván profesionální scénograf z Divadla S. K. Neumanna v Praze, toho času vedoucí výpravy Západočeského divadla v Chebu, M. Hess. Františkolázeňští ochotníci s tímto představením zvítězili na oblastní přehlídce v roce 1981 s právem reprezentovat Západočeský kraj na Jiráskově Hronově. Porota, jež měla na starosti finální výběr na tuto vrcholnou akci českého ochotnického divadla, se však ze záhadných důvodů nedostavila. Na oblastní přehlídce navíc soubor obdržel cenu za dramaturgii a A. Hornátová za ženský herecký výkon v roli Kateřiny Důrové. Zklamání z neúčasti na Jiráskově Hronově si členové divadelního souboru nahrazovali pravidelným hraním a odezvou lázeňského obcenstva, které se vančurovským humorem velice bavilo.¹⁴⁶ Inscenaci ještě dokreslovala výborná scénická hudba a dekorace. Hra se hrála po tři roky s 16 představeními.¹⁴⁷

V druhé polovině 70. let prožil soubor velice úspěšné tvůrčí období. Rovněž spolupráci s profesionálními umělci navazoval na tradici z počátku existence souboru. Přes jisté potíže soubor odehrál umělecky hodnotná představení, jež si nacházela cestu k divákům a sklízela úspěchy na divadelních přehlídkách.

2.7. Soubor v osmdesátých letech, v době hledání i úspěchů

Začátkem 80. let po nezapomenutelných inscenacích *Truchlící pozůstali* a *Rozmarné léto* na konci předchozí dekády si soubor uvědomoval potíže k navázání na úspěšnou

¹⁴³ *Kronika divadelního souboru při Osvětové besedě „Lucerna“ Františkovy Lázně. 1956-1978, Františkovy Lázně. s. 81.*

¹⁴⁴ NERADOVÁ, Eva. *Ochotnické divadlo ve Františkových Lázních. 2010, Plzeň. s. 44.*

¹⁴⁵ VALTROVÁ, Taťána. *Ochotnické divadlo ve Františkových Lázních. 1988, Plzeň. s. 75.*

¹⁴⁶ *Tamtéž. s. 46-47 a 75.*

¹⁴⁷ CINGROŠ, Jiří. *60 let divadelního souboru ve Františkových Lázních. 1946-2006. 2006, Františkovy Lázně. s. 97.*

éru a udržení nasazené vysoké laťky. To se projevilo hned v roce 1981, kdy františkolázeňští divadelníci uvedli premiéru do té doby jediné hry v historii souboru nastudované podruhé a to po 37 letech veselohru *Hadrián z Římsů*. Soubor zvolil historickou komedii pro oslavu 35. výročí existence českého divadla ve Františkových Lázních.¹⁴⁸ Představení sice nechyběla kvalitní scéna a kostýmy navržené profesionály, M. Hessem a L. Pavlouskovou. Přes výtvarnou kvalitu odezva u publika nebyla příliš valná.¹⁴⁹ To se odrazilo rovněž jen v 8 odehraných představeních. Po herecké stránce nedosáhlo takové kvality jako předchozí dvě představení, i přes hostující účinkování člena Západočeského divadla v Chebu M. Hedánka.¹⁵⁰

Při příležitosti 35. výročí divadelní ochotnické činnosti ve Františkových Lázních si na soubor vzpomněli i mocní a vedle ocenění ze strany Městského národního výboru dostal soubor ocenění i ministra kultury.¹⁵¹ Další rok soubor nepřipravil žádnou premiérovou inscenaci, jen se reprízovaly hry *Rozmarné léto* a *Hadrián z Římsů*. Soubor se připravoval na jubilejní rok českého divadla a to 100. výročí otevření Národního divadla. Ochotníci z Františkových Lázní se k tomuto výročí přihlásili nastudováním hry O. Daňka *Zpráva o chirurgii města N*. Touto hrou se režisérsky vracela na františkolázeňskou divadelní scénu V. Avratová. S tímto představením se soubor umístil na krajské divadelní přehlídce v Horažďovicích na třetím místě. V. Liška obdržel cenu za herecký mužský výkon v roli profesora a V. Avratová za režii. V. Liška bohužel na konci roku nečekaně zemřel a hra musela být znovu nastudována se Z. Spurným.¹⁵² Hra se odehrála celkem osmnáctkrát.¹⁵³

Na divadelní soubor si v té době vzpomnělo i město a v roce 1983 Městský národní výbor ocenil dlouholetou práci souboru pamětní medailí při příležitosti 190. výročí založení Františkových Lázní.¹⁵⁴ Také se soubor v první polovině 80. let rozrostl o několik nových členů, kteří později patřili a dodnes patří k oporám ochotnického souboru. Jmenovitě se jednalo o H. Frankovou, M. Luptáka a J. Kratochvíla.¹⁵⁵ Od roku

¹⁴⁸ VALTROVÁ, Taťána. *Ochotnické divadlo ve Františkových Lázních*. 1988, Plzeň. s. 75.

¹⁴⁹ NERADOVÁ, Eva. *Ochotnické divadlo ve Františkových Lázních*. 2010, Plzeň. s. 45.

¹⁵⁰ CINGROŠ, Jiří. *Půlstoletí českého neprofesionálního divadla ve Františkových Lázních. 1946–1996*. 1996, Františkovy Lázně. s. 50.

¹⁵¹ VALTROVÁ, Taťána. *Ochotnické divadlo ve Františkových Lázních*. 1988, Plzeň. s. 47-48.

¹⁵² NERADOVÁ, Eva. *Ochotnické divadlo ve Františkových Lázních*. 2010, Plzeň. s. 46.

¹⁵³ CINGROŠ, Jiří. *60 let divadelního souboru ve Františkových Lázních. 1946-2006*. 2006, Františkovy Lázně. s. 97.

¹⁵⁴ VALTROVÁ, Taťána. *Ochotnické divadlo ve Františkových Lázních*. 1988, Plzeň. s. 48.

¹⁵⁵ CINGROŠ, Jiří. *Půlstoletí českého neprofesionálního divadla ve Františkových Lázních. 1946–1996*. 1996, Františkovy Lázně. s. 51.

1984 pracoval v lázeňském městě druhý amatérský soubor pod záštitou Socialistického svazu mládeže Klub mladých divadelníků.¹⁵⁶

V roce 1985 početný soubor dovolil nastudovat v jednom roce dvě hry. Po osmnácti letech se režie ujala A. Hornátová a to tehdy velice úspěšné hry J. Hubače *Dům na nebesích*. Druhou inscenací se stala hra *Komedie o sedláku, Dorotě a o Káče* v režii již ostříleného J. Cingroše. Jednalo se o tři hry českého lidového divadla v úpravě E.F.Buriana a J. Koláře.¹⁵⁷ Obě představení se těšila široké přízni lázeňského publika a každé se odehrálo osmnáctkrát.¹⁵⁸ S hrou *Komedie o sedláku, Dorotě a o Káče* po vítězství v okresní přehlídce v roce 1986 soubor postoupil na krajskou soutěž do Horažďovic, kde za ní obdrželi J. Cingroš a J. Hromádka ocenění za scénografii. V roce 1985 poměrně neznámý autor K. Rodovský přednesl souboru nabídku na uvedení premiéry jedné z jeho her. Soubor ovšem nabízenou hru odmítl.¹⁵⁹

Rok 1986 probíhal ve znamení oslav 40. výročí souboru, které připomínal i regionální tisk. Oslav, při jejichž příležitosti se sehrály hry nastudované v předchozím roce, *Dům na nebesích* a *Komedie o sedláku, Dorotě a o Káče*, se zúčastnili i někteří žijící zakládající členové divadelního spolku ve Františkových Lázních jako M. Červená nebo S. Lank. Vedle těchto hostů, se kterými se aktivní členové rádi setkali, přišli i hosté z oficiálních míst místní správy, KSČ a Národní fronty. Tyto soubor přijal už spíše chladně. Soubor i jednotlivci obdrželi od MěNV a ONV různá uznání.

V roce 1986 se po 40 letech obnovil Statut souboru, jenž byl vydán poprvé a naposledy při založení divadelního spolku v roce 1946. Šlo o dokument o vzájemných vztazích mezi zřizovatelem a souborem, o právech a povinnostech souboru, o zřízení rady souboru a dalších záležitostech souboru.¹⁶⁰

V roce 1987 františkolázeňští ochotníci nastudovali hru J. Hubače *Generálka jeho veličenstva* s H. Frankovou v hlavní roli Josefíny a J. Hromádkou v roli Napoleona. Jednalo se o komediální příběh prosté ženy, která přijíždí za bývalým císařem do exilu, aby si s ním vyřídila osobní účty za smrt jejího muže, příběh o nalézání lidského rozměru a sebereflexe. Hra doplněná písničkami si získala oblibu nejen u samotných členů souboru, kteří ji nacvičili a poté sehráli s neutuchajícím elánem a opravdovostí,

¹⁵⁶ VALTROVÁ, Taťána. *Ochotnické divadlo ve Františkových Lázních*. 1988, Plzeň. s. 85.

¹⁵⁷ *Tamtéž*. s. 76.

¹⁵⁸ CINGROŠ, Jiří. *60 let divadelního souboru ve Františkových Lázních. 1946-2006*. 2006, Františkovy Lázně. s. 97.

¹⁵⁹ VALTROVÁ, Taťána. *Ochotnické divadlo ve Františkových Lázních*. 1988, Plzeň. s. 48-49.

¹⁶⁰ *Tamtéž*. s. 49-50.

ale rovněž plnila hlediště domácího prostředí i na zájezdových představeních nadšeným a dobře se bavícím publikem. Představení *Generálky jeho Veličenstva* se zapsalo do dějin ochotnického divadelního souboru ve Františkových Lázních jako do té doby nejčastěji hraná inscenace. Zaznamenala 53 představení v průběhu šesti let. Na krajské přehlídce v Horažďovicích získala dvě ocenění. S vytvořením scény pro toto představení pomohla přední česká scénografka J. Zbořilová, jež v té době působila v divadle v Chebu.¹⁶¹ Představení našlo i velice dobrou odezvu v regionálním tisku. V Pravdě se psalo: „*Největších úspěchů dosahuje především divadelní soubor při MKS, který ... nastudoval Hubačovu hru Generálka Jeho Veličenstva. Při nedávném vystoupení se podařila věc u amatérů jen málokdy vídaná – nad divadelní pokladnou se zabělala visačka hlásající: dnes vyprodáno. Vyprodat divadlo ... se vždycky nepodaří ani pražským umělcům.*“¹⁶²

Na konci daného období soubor uvedl další velice úspěšnou hru a to bláznivou komedii o fyzické podobnosti a záměně dvou postav od G. Feydeaua *Brouk v hlavě*, při níž účinkovalo třináct herců a J. Svoboda, Š. Filipová a J. Pljučarski vůbec poprvé. Hrála se čtyři roky a odehrálo se 34 představení, což z ní činí jednu z nejhranějších her v historii souboru. Premiéra se uskutečnila 27. června 1989. Na scéně a návrzích kostýmů se podílela opět J. Zbořilová.¹⁶³

Po velice úspěšném období na konci 70. let se soubor na začátku následující dekády ocitl ve fázi tvůrčího hledání. Po překonání potíží se soubor jako několikrát předtím nadechl k rozmachu své činnosti. Do souboru se začlenila další generace mladých herců, která přinesla nový elán. Repertoár se v 80. letech vyznačoval pestrostí, od klasiky až k současnosti, a tvořily jej výlučně veselohry.

2.8. Dovětek

Po listopadu roku 1989 se i v souboru projevila euforická atmosféra ve společnosti. Někteří členové se začali věnovat i jiným aktivitám, například vstoupili do politiky. Soubor v prvních dvou letech nenastudoval žádnou novou hru a pouze reprízoval starší tituly. Členové souboru připravili v roce 1990 pouze program jevištních kompozic při

¹⁶¹ CINGROŠ, Jiří. *Půlstoletí českého neprofesionálního divadla ve Františkových Lázních. 1946–1996.* 1996, Františkovy Lázně. s. 54.

¹⁶² TALAFANTOVÁ, Gina. *Zamyšlení nad činností amatérského divadla. Vyprodané hlediště.* In: *Pravda*, roč. 68, číslo 301, 23. prosince 1987, Plzeň. s. 5. ADSFL.

¹⁶³ NERADOVÁ, Eva. *Ochotnické divadlo ve Františkových Lázních.* 2010, Plzeň. s. 48-49.

příležitosti 45. výročí osvobození města a výročí narození K. Čapka. Nezapomenutelným se pro členy souboru stal 14. listopad 1992, kdy s nimi vystoupil známý pražský herec P. Haničinec v roli Napoleona v *Generálce Jeho Veličenstva*. Toho roku soubor odehrál první polistopadové premiérové představení *Stromy umírají vstoje* od A. Casony. Tato hra dodnes představuje poslední „vážnou“ hru v repertoáru divadla. Od té doby se františkolázeňští ochotníci věnovali veselohernímu žánru. Uváděly se komedie různého ražení, klasika i žhavá současnost. Soubor uvedl například hry Shakespeara, Gogola, Feydeaua, ale také Procházky, Smočka, Vebera a dalších. Soubor nadále účinkuje na domovské scéně Divadla Boženy Němcové a jezdí na zájezdy do blízkého okolí. V roce 1995 sehráli františkolázeňští ochotníci úspěšnou situační komedii J. B. Thomase *Charleyova teta* v Praze v Divadle Jára Cimrmana.¹⁶⁴ Veberova komedie *Trouba na večeri* se hraje od roku 2001 do dnešní doby a s více než 55 představeními se stala nejhranější inscenací souboru.

¹⁶⁴ CINGROŠ, Jiří. *60 let divadelního souboru ve Františkových Lázních. 1946-2006*. 2006, Františkovy Lázně. s. 72, 80 a 97.

ZÁVĚR

Na začátku mé práce stála otázka, zda františkolázeňské ochotnické divadlo svou činností a hlavně výběrem titulů se stalo oddaným zastáncem komunistické ideologie nebo se vydalo vlastní cestou poskytovat divákům v českém pohraničí umělecky hodnotné nebo zábavné divadlo. Odpověď je složitější, než se v úvodu zdálo, a nemůže být jednoznačná. Studium primárních archívních pramenů, jako novinových článků, zápisů v kronice souboru z období 1956-1978, práce S. Lanka, a rovněž dalších pramenů, mohlo přinést odpověď v tom, že divadelní soubor pracoval, alespoň z části, ve shodě s vládoucí ideologií. Stejně prameny ovšem vypovídají, že soubor vyvíjel svou činnost i mimo vliv komunistické moci.

Ochotnický divadelní soubor představuje jistý mikrokosmos. Má své zvláštnosti, které vyplývají z tohoto druhu lidské činnosti, ale zároveň představuje v malém odraz společnosti. Ve Františkových Lázních, kde do konce II. světové války žilo německé etnikum a kde nikdo z členů neměl svůj původ, se scházely různé typy lidí z různých koutů Československa s rozdílnými životními zkušenostmi i světonázorovými postoji. Soubor tvořili jak sympatizanti s komunistickou ideologií, tak mohli jej tvořit jejich oponenti nebo alespoň lidé ve svých politických názorech indiferentní. Po invazi vojsk Varšavské smlouvy v roce 1968 a v období tzv. normalizace můžeme předpokládat, že většina členů souboru nesdílela oficiální názory a spíše se stala, alespoň „mlčícími“, oponenty režimu.

Na výběru jednotlivých her nebo divadelních žánrů můžeme vidět, že soubor usiloval přinášet divákovi hlavně zábavu, ale i hodnotnou klasiku. Umělecká kvalita se dosahovala i spoluprací s profesionálními umělci, jako například herci Národního divadla, výtvarníky a hudebníky. Přesto se soubor nevyhnul setkání s dobovou realitou a kontrolou své činnosti ze strany mocenských orgánů, což se rovněž projevovalo i v uvádění prorežimních agitek a rovněž představeními k určitému výročí nebo při příležitostech prorežimních událostí zejména na konci 40. let a v 50. letech. Soubor se musel rovněž vyrovnávat s organizačními zásahy mocenských orgánů do činnosti souboru.

V 60. letech, kdy mocenský tlak trochu polevil, s nástupem mladé generace herců i občasných režisérů se soubor zaměřil na hry současných dramatiků, jež řešily problémy tehdejší současnosti, dále na zábavnější žánry, jako veselohry a detektivky. Soubor se

rovněž začal zaměřovat na co nejlepší provedení několika her než na nastudování velkého počtu her.

V období tzv. normalizace v 70. letech se soubor potýkal s neustálými příchody a odchody svých členů i s mocenským tlakem. Přesto zažíval relativní tvůrčí svobodu a vytvořil v uvedeném období několik pozoruhodných představení, jimiž poskytoval zábavu i uměleckou kvalitu svým divákům a rovněž na sebe upozornil poroty divadelních amatérských soutěží.

V posledním desetiletí sledovaného období, v 80. letech 20. století soubor pokračoval v nastoupeném kursu z předchozího období a uvedl několik dalších úspěšných představení s odezvou u místního obecnstva i lázeňských hostů. Členy souboru se stalo několik mladých členů, kteří se velmi úspěšně zapojili do činnosti souboru, jenž se v té době stabilizoval a netrpěl takovou fluktuací jako v minulých obdobích. Hlavní motivací souboru se stalo úsilí bavit své obecnstvo. Potom přišly listopadové události roku 1989 a nové výzvy a příležitosti pro samotný soubor i jeho členy.

Jak už to v lidské společnosti bývá, soubor se proměňuje v průběhu času. Někteří starší členové odešli ze zdravotních důvodů nebo si více chtěli užívat důchodu, anebo opustili navždy tento svět, ti v produktivním věku změnili zaměstnání, odstěhovali se do vzdálenějších míst nebo opustili soubor z rodinných důvodů. Na druhé straně přišlo několik nových členů, kteří se v souboru zabydleli. Vedoucí souboru a jeho režisér, tvůrce scény a příležitostný herec J. Cingroš v plné síle zůstává hybnou silou souboru. Rovněž H. Franková a M. Lupták stále aktivně působí v souboru a zůstávají jeho dobrými dušemi.

Soubor se vzdal ambicí na vytváření „velkého“ umění divadelních přehlídek, ale poctivým ochotničením v pravém slova smyslu mají jeho představení u diváků slušnou odezvu. Vzhledem k divácké základně tvořené především neustále se měnící lázeňskou klientelou odehraje soubor jen na domovské scéně v průměru 20 představení ročně. Volí komediální žánr, protože chce diváka hlavně pobavit. V současné době soubor prochází personální a generační krizí, kdy ubývá počet členů a zároveň soubor v celku stárne. Přesto soubor věří, že dané potíže překoná a bude nadále přispívat ke kulturnímu životu lázeňského města.

Seznam pramenů a elektronických zdrojů:

Nepublikované prameny:

Archív Divadelního souboru ve Františkových Lázních (ADSFL).

Kronika divadelního souboru při Osvětové besedě „Lucerna“ Františkovy Lázně. Zápisy Naar Bohumil, Avratová-Lišková Věra, Cingroš Jiří. Františkovy Lázně, 1956–1978. 82 s.

LANK, Stanislav. *Divadelní soubor Lucerna Františkovy Lázně.* [Strojopis]. 1954.

Publikované prameny a použitá literatura:

BALBINDEROVÁ, Milena. *Slavná minulost ochotnického souboru ve Františkových Lázních. 20 let na divadelních prknech.* In: *Pravda*, 7. července 1966, roč. 47, Plzeň.

Bohatá činnost ochotníků ve Frant. Lázních. [Autor neuveden]. In: *Nový den*, 14. ledna 1947.

BROCKETT, Oscar G. *Dějiny divadla.* Praha: Nakladatelství Lidové noviny a Divadelní ústav, 2008. 948 s. **ISBN:** 978-80-7106-576-0 (NLN), 978-80-7008-225-6 (DÚ).

CINGROŠ, Jiří. *Půlstoletí českého neprofesionálního divadla ve Františkových Lázních. 1946 – 1996.* Františkovy Lázně: Městské kulturní středisko ve Františkových Lázních, 1996. 68 s. [Bez **ISBN**].

CINGROŠ, Jiří. *60 let divadelního souboru ve Františkových Lázních. 1946 – 2006.* Františkovy Lázně: Městské kulturní středisko ve Františkových Lázních, 2006. 97 s. [Bez **ISBN**].

CÍSAŘ, Jan, a kolektiv. *Cesty českého amatérského divadla. Vývojové tendence*. 1. vyd. Praha: IPOS – Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 1998. 447 s. **ISBN: 80-7068-129-2**.

CÍSAŘ, Jan. *Přehled dějin českého divadla. I. Od počátků do roku 1861. II. Od roku 1862 do roku 1945*. 2. vyd. Praha: Akademie múzických umění. Divadelní fakulta. Katedra teorie a kritiky, 2006. 314 s. **ISBN: 80-7331-072-4**.

ČERNÝ, František. *Divadlo v bariérách normalizace (1968 – 1989). Vzpomínky*. Praha: Divadelní ústav, 2007. 202 s. **ISBN: 978-80-7008-251-7**.

ČERNÝ, Jindřich. *Osudy českého divadla po druhé světové válce. Divadlo a společnost 1945 – 1955*. Praha: Academia, 2007. 526 s. **ISBN: 978-80-200-1502-0**.

Divadelníci do nové sezóny. [Zkratka –V. Atá-]. In: *Hraničář*, roč. 15, číslo 15, 10. dubna 1973, Cheb.

Divadelní soubor ve Františkových Lázních má bohatou historii. [Zkratka –Avá-]. In: *Hraničář*, 30. října 1974, Cheb.

Dvacetileté jubileum amatérského kolektivu. [Zkratka (mib)] In: *Hraničář*, 5. července 1966, Cheb.

Dvacet let ochotnické práce ve Františkových Lázních. Pro lázeňský kulturní život. [Zkratka (Av.)]. In: *Pravda*, 19. března 1966, roč. 47, Plzeň.

Františkolázeňští ochotníci v Radnicích. [Zkratka –av-]. In: *Hraničář*, roč. 17, číslo 44, 31. října 1978, Cheb.

Františkovy Lázně v plné práci. [Autor neuveden]. In: *Nový den*, 13. prosince 1946.

HADAČ, Emil. *Františkolázeňští ochotníci zahájili. Komédie Suchovo–Kobylinova Svatba Křečinského měla velký úspěch*. In: *Svobodné slovo*, roč. 4, 16. dubna 1949.

JAKUBCOVÁ, Alena, a kolektiv. *Starší divadlo v českých zemích do konce 18. Století: osobnosti a díla*. 1. vyd. Praha: Divadelní ústav a Academia, 2007. 759 s. **ISBN:** 978-80-7008-201-0 (DÚ), 978-80-200-1486-3 (Academia)

JUST, Vladimír. *Divadlo v totalitním systému. Příběh českého divadla (1945–1989) nejen v datech a souvislostech*. Praha: Academia, 2010. 712 s. **ISBN:** 978-80-200-1720-8.

JUST, Vladimír. *Werichovo Divadlo ABC*. 2. vyd. Praha: Brána 2013. 154 s. **ISBN:** 978-80-7243-634-7.

Kolektiv. *Divadla svítící do tmy: nesoustavné nahlédnutí do historie malých neprofesionálních scén 70. let 20. století*. 1. vyd. Praha: Národní informační a poradenské středisko pro kulturu, 2006. 179 s. **ISBN:** 80-7068-192-6.

Kolektiv. *Divadla svítící do tmy II: nesoustavné nahlédnutí do historie malých neprofesionálních scén 80. let 20. století*. 1. vyd. Praha: Národní informační a poradenské středisko pro kulturu, 2007. 283 s. **ISBN:** 80-7068-215-9.

Kolektiv. *Pódia z krabičky: nesoustavné nahlédnutí do historie malých neprofesionálních scén 60. let 20. století*. 1. vyd. Praha: Národní informační a poradenské středisko pro kulturu, 2005. 187 s. **ISBN:** 80-7068-191-8.

KOHN, P. *Soutěžní představení SLUT. „Slovanské nebe“ lidových divadelníků*. 1954, [periodikum neudané].

LINHARTOVÁ, Anna. *Nad krajskou přehlídkou ochotnických souborů. Koníček zvaný divadlo*. [Periodikum neudané], 1966.

„Maturita“ *františkolázeňských ochotníků–hraničářů*. [Autor neveden]. In: *Nový den*, 8. prosince 1946.

Nebezpečný věk. [Článek uveden pod Okresním osvětovým domem]. In: *Hraničář*, 1962, Cheb.

NERADOVÁ, Eva. *Ochotnické divadlo ve Františkových Lázních.* Diplomová práce. Plzeň: Západočeská univerzita. Fakulta pedagogická. Katedra českého jazyka a literatury, 2010. Vedoucí práce Prof. PhDr. Viktor Viktora, CSc. 71 s.

POLEHLA, Petr. *Jezuitské divadlo ve službě zbožnosti a vzdělanosti.* Červený Kostelec: Pavel Merhart, 2011. 163 s. **ISBN:** 978-80-87378-81-6.

Pozvánka do divadla ve Fr. Lázních. [Zkratka –RaK-]. In: *Hraničář*, číslo 16, 26. dubna 1977, Cheb.

První opereta ochotníků–hraničářů ve Františkových Lázních. [Zkratka –es-]. In: *Chebsko*, 11. ledna 1947.

Sousedské divadlo českého obrození. Texty vybrala Sochorová Ludmila. 1. vyd. Praha: Odeon, 1987. 460 s. [Bez **ISBN**].

TALAFANTOVÁ, Gina. *Zamyšlení nad činností amatérského divadla. Vyprodané hlediště.* In: *Pravda*, roč. 68, číslo 301, 23. prosince 1987, Plzeň.

Třicet let ochotnického souboru. [Zkratka –jis-]. In: *Hraničář*, 4. ledna 1977, Cheb.

Úspěch divadelních ochotníků. [Zkratka (bb)]. In: *Svobodné slovo*, číslo 4, 3. ledna 1947.

VALTROVÁ, Taťána. *Ochotnické divadlo ve Františkových Lázních.* Diplomová práce. Plzeň: Pedagogická fakulta, 1988. Vedoucí práce PhDr. Viktor Viktora, CSc. 105 s.

Zlatý Tylův odznak. [Zkratka (al), periodikum neudané], 1966.

[Název článku neudán. Zkratka –miš-]. In: *Pravda*, roč. 47, 1966, Plzeň.

Elektronické zdroje:

Činoherní klub [online]. [cit. 2013-08-4]. Dostupné z <http://www.cinoherniklub.cz/index.php/divadlo>.

Databáze divadel [online]. [cit. 2013-11-15]. Dostupné z <http://www.theatre-architecture.eu/cs/db/?theatreId=155>.

Divadlo Na zábradlí [online]. [cit. 2013-08-3]. Dostupné z <http://www.nazabradli.cz/historie/historie/>.

Divadlo Semafor [online]. [cit. 2013-08-4]. Dostupné z <http://www.semafor.cz/historie>.

LJUBKOVÁ, Marta. *České drama nového tisíciletí* [online]. Portál české literatury. 7. října 2012. [cit. 2013-08-20]. Dostupné z <http://www.czechlit.cz/studie/ceske-drama-noveho-tisicileti/>.

Národní divadlo [online]. [cit. 2013-08-4]. Dostupné z <http://www.narodni-divadlo.cz/cs/laterna-magika/historie>.

NEKOLNÝ, Bohumil. *Divadlo v České republice po roce 1989*. Zkrátila a upravila Jindrová, Z. [online]. [cit. 2013-08-20]. Dostupné z <http://host.divadlo.cz/koncepceumeni/Analyzy/divadlo.doc>.

Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky [online]. [cit. 2013-05-4]. Dostupné z <http://www.psp.cz/eknih/1946uns/stenprot/099schuz/s099003.htm>, http://www.psp.cz/eknih/1946uns/tisky/t0842_01.htm.

PRCHALOVÁ, Radka. *Causa Otomar Krejča* [online]. [cit. 2013-08-4]. Dostupné z <http://www.jedinak.cz/stranky/txtkrejcausa.html>.

REDUTA Jazz Club [online]. [cit. 2013-08-2]. Dostupné z <http://www.redutajazzclub.cz/static/history>.